

DRUGO
SLOVENSKO
BERILO

Sestavila

Hafner Kristina
in
Ločniškar Franc

Cena 16 din

Ljubljana 1939

Založila Banovinska zaloga šolskih knjig in učil v Ljubljani

K 158/I

Ilustrirala Ksenija Prunkova

59105

Ta učbenik je bil po zaslišanju glavnega prosvetnega sveta Sšt. 449 z dne 1. junija 1939 odobren z odlokom g. ministra prosvete IV. št. 7082 z dne 22. junija 1939 za uporabljanje v ljudskih šolah kot učbenik privatne izdaje.

Ta odobritev velja do konca šolskega leta 1942/43.



sh. 1939.

IN = 030006588

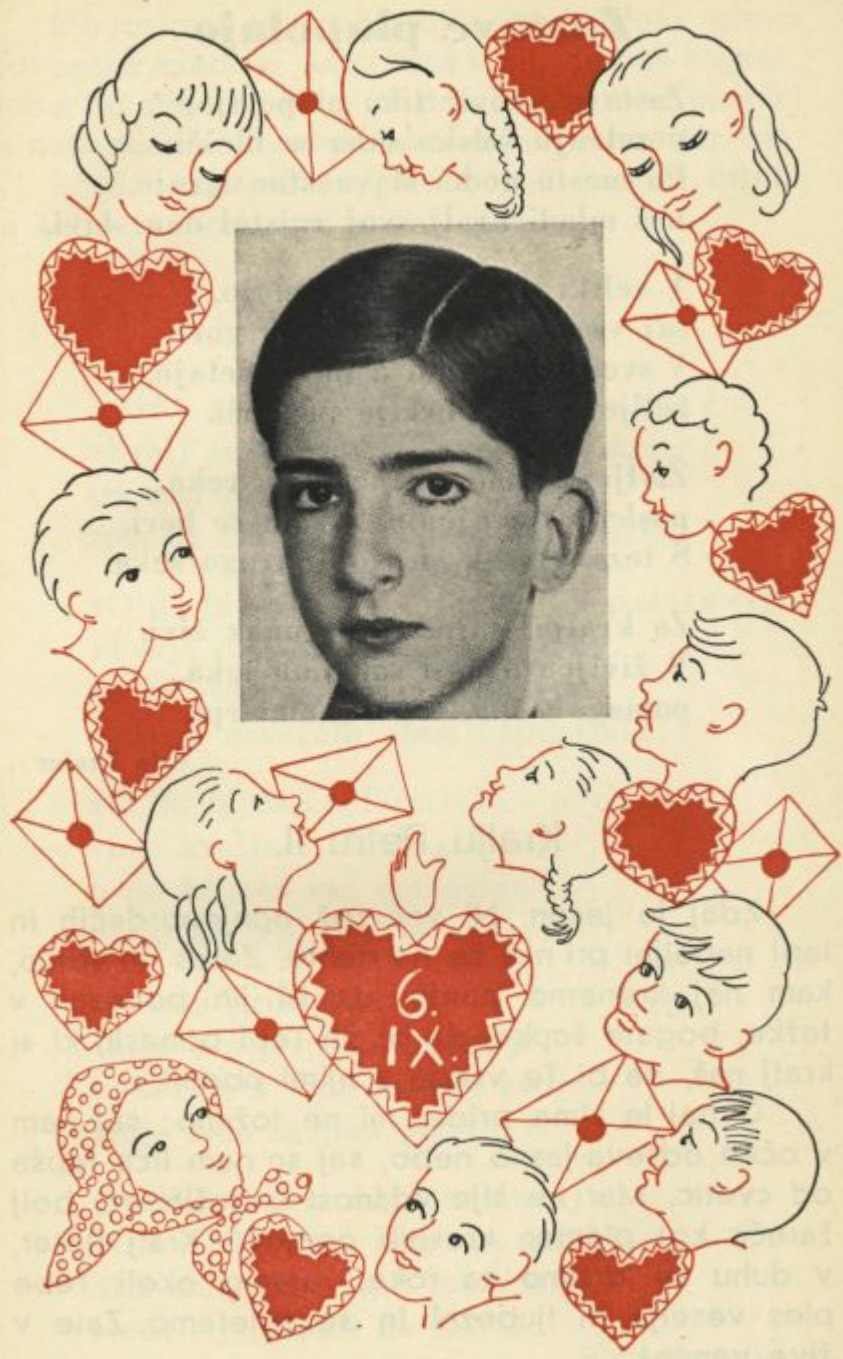
Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani
(Predstavnik Jože Kramarič)



Ptiček, ti utegneš peti,
kar ti treba, znaš ti že;
v šolo moram jaz hiteti,
kjer se listrijo glavé.

$$5 \times 3 = 15$$
$$35 : 7 = 5$$





Zastave plapolajo

Zastave vnovič tiho plapolajo,
v zelenju šolska soba se blešči.
Po mestu godci slavnostno igrajo,
naš mladi kralj svoj rojstni dan slavi.

V veliki sreči srca trepetajo,
saj vsaka naša misel zanj gori.
V svečanosti nam ustne šepetajo,
želijo: sonca, cvetja in moči.

Življenje naše je nemirna reka;
poslednji z njenim tokom se bori.
S težavo vsak si svojo strugo seka.

Za kralja, narod, naj junak živi.
V življenju nosi sotrpinu leka,
pomaga vsem, četudi sam trpi.

Vida Taufer

Kralju Petru II.

Zdaj je jesen. Ni več rož ognjenordečih in
lepi nageljni pri nas še ne dehte. Zares ne vemo,
kam naj krenemo ponje, da bi jih povezali v
težke, bogate šopke, da bi jih Tebi ponesli, ki si
kralj naš, da bi Te vsega z njimi obdali.

O naj le zima pride, mi ne tožimo; saj nam
v očeh odseva jasno nebo, saj so nam lica lepša
od cvetic. Mar ne sije vdanost iz naših src, bolj
žareča kot plamen kresnih ognjev? Kralj Peter,
v duhu se držimo za roke, rajamo okoli Tebe
ples veselja in ljubezni in se spletamo Zate v
žive vence!

Blagoslova in sreče kliče nad Tvojo glavo slovenska mladina. Rasti, naš kralj, da boš krepak, dober in zvest velikim dedom; ljubeznivi mamici in naši skupni domovini pa veren in vreden sin.

Rasti nam, rasti kralj Peter! Mi smo se spletli za Tebe in Tvoj dom v žive vence.

Kraljeva družina

Kliče sinovom kralj Aleksander:

»Kralj sem družine jugoslovanske;
tri sem rodove, tri sem narode
združil z vezjo ljubezni krščanske.«

»O da bi stala,« kralj Peter pristavlja,
»Tvoja družina trdno kot skala;
da bi valovom, da bi viharjem
v časih nevarnih vsem kljubovala!«

»O da bi časi,« Tomislav prosi,
»hiši kraljevi sévali slavni;
o da bi srca vse domovine
našla na lepi poti se pravni!«

»K sebi prižema,« zdi se Andreju,
»hišo kraljevo mati Marija,
kakor se k srcu matere svoje
moje srce zaupno privija.«

»Bodi!« veli kraljica Marija.
»Deca nedolžna, Bog vas usliši!
Mir in edinost bodi med nami,
sreča sijala naši bo hiši!«

Silvin Sardenko

Bog pravice

*Rešil si nas, Bog pravice,
iz pogube že poprej,
sliši vdane naše klice,
bodi varuh nam še slej!*

*Za krmilom Tvojim plovi
ladja varno nam pobsod,
Bog ohrani, blagoslovi
kralja Petra in naš rod!*

*Sinil iz temin je grobnih
naše krone nov sijaj,
v svitu zarij novodobnih
srečo novo, Bog nam daj!*

*Kraljevino našo brani,
bojev petstoletnih plod:
kralja Petra, Bog ohrani,
prosi vroče ves naš rod!*

Jovan Đorđević — A. Sovre

Življenje doma in v šoli



Otrok poje

*Kaj bi le ptičica,
ptička vesela,
kot moja mamica
ptička ni pela.*

*Kaj bi le zvezdice
zlatega soja,
lepše oči ima
mamica moja.*

*Kaj bi le zemski krog,
vsak ga premeri,
nihče pa mamicam
src ne izmeri.*

Danilo Gorinšek

Moja mati

Moja mati je bila kmetiški otrok; rasla in dorasla je kakor cvet na polju. Ko se je možila, ni znala ne brati ne pisati. Obojega se je učila šele tedaj, ko smo mi otroci doraščali; bedela je ponoči, da bi je nihče ne videl. Pisala je z neokretno roko, črke so bile zelo velike; ali še zdaj se spominjam, da je bila njena slovenščina lepa in čista in da nam je popravljala besede.

Ko smo se naučili brati in pisati, smo začeli s slovensko slovnico in s težavnimi računi. Mati se je vsega učila z nami. Marsikaj se ji je zdelo težko v slovnici, a nazadnje se je vsega navadila. Preudaril sem takoj: »Mati zna vse, čemu bi tudi slovnice ne znala?«

Po Ivanu Cankarju

Dete jezdi na kolencu

Skoka, skoka konjič
na polencu
na kolencu
dete naše daleč jezdi,
pod nebesa k svetli zvezdi.
Zvezde božje se igrajo,
in igraje lesketajo;
a pred njimi je danica,
kolovodna prehodnica;
druge naglo vse za njo
sukajo se in teko.
Mesec kisko se drži
ter zabuhel govori:
»Bolno glavo imam,
ves obvezan kimam;
kdo po nebu ropota,
da zaspati mi ne da?«

Fr. Levstik

kolovoden = kdor (kolo) vodi; prehodnica = predhodnica

Molitev

Jezušček tam gori
v svojem zlatem dvori
sveti križ držiš,
z angelci sediš.

Prve hlače nosim
in kleče te prosim
zdravja svoji mami,
ki me zjutraj drami,

češe in umiva,
meni srajčko šiva,
sladkih jabolk reže,
rada s kruhom streže,
mleka piti daje,
da ga še ostaje.

Spremljaj še in vodi
koder koli hodi,
tudi mi očeta,
ki je gnal teleta
past na telčo stajo,
v travnik za ograjo.
Čevlje mi kupuje,
šibo urezuje;
piščal mi obeta;
bič konopen spleta:
potlej moja roka
sredi tnala poka;
mlinček mi postavi
v curku na Močavi;
gobo nosi z breze;
ptičke mi zaleze;
grahljaste, rumene,

pisane zelene;
čmrlje mi pokaže,
a nikdar ne laže. —
On s seboj me vzame,
kjer so v gozdu jame,
zajci in lisice,
kosi, jerebice,
volki in medvedje,
črednikom sosodje.
Kadar medved Jaka
kosmat prikoraka,
oče ga namaha,
da zbeži od straha.
Če se volk prikaže,
s kolom ga namaže,
da nabit zadosti
spet izgine v hosti.

Stori mi še to:
hrani prelepo
bratce in sestrice,
tete mi in strice!
A najprvo meni
v žgance žmitkov* deni!

Fr. Levstik

* žmitki = kosi zgoščenega mleka v sirotki.

Razgovor

»Mamica, ali je res v očescu luknjica?«

»Res, res! V očescu je majhna, majhna luknjica,
prav v sredi; pravijo ji zenica.«

»Aha, zato pade smet v oči!«

»Zato! Pa ne le smet, tudi večje reči pridejo v
oči: drevesa, gore, nebo, mamica, atek . . .«

»Pa oči ne počijo?«

»O ne! Očesca so okenca obraza. Obraz pa je
kakor hiša. Glej, ta tvoja usteca so vrata. Če nič ne

vstopa, so zaprta. Kakšenkrat pa se odpro. Pa vstopajo kruhek, potica, najrajši pa slaščice. — Izstopajo pa besede, druga za drugo, kakor ptički, ki jih izpustimo iz kletke. — Nad vrati pa je zvonik, ki pozvoni »din, din«, če ga malo stresemo. To pomeni: »Ali je fantek doma?« Če je doma, povedo okenca. Kakšenkrat pa so okenca zaprta. To pomeni, da gospodarja ni doma. Odšel je sanjat kam daleč.

Večkrat pa so okenca odprta, fantka pa le ni doma. To je tedaj, kadar sedi fantek v sobi pred odprto računico na mizi. »3 × 5 je . . . je«, pravijo usteca. Fantek pa nič ne vidi, nič ne sliši, fantka ni doma! Ni ga, pa ga ni! Ne vem zakaj!

»Jaz pa vem!«

»No, pa povej!«

»Zato, ker je mimo okenca, tam zunaj, zletela prva lastovka«. (Iz »Našega roda«)

Potica

Jaz sem bolan,
zaspan ves dan;
še roka je lena,
in jed mi nobena
več ne diši — — —

So mamica rekli,
da bodo mi spekli
potico sladkó. —

So atek molčali,
potem pa dejali:
»In ko bo pečena,
ti jaz jo pokažem
in ti jo namažem
z leskovim oljem
in brezovo mastjo!«

Hihi — —,
kdo še tako potico dobi?

Joža Lovrenčič

Sirota

Anica je sirota brez matere. Vsak dan goni ovce v reber, kjer raste ogromna smreka. Korenine so raz-

pletene v zemljo in med skale na vse strani, v sredi pa je duplina, porastla z mahom in praprotjo. V tisto duplino se zateka Anica, ko varuje bele ovce, ki se pasejo po rebri. Najrajši je sama v duplini, le včasih vzame drobno jagnje s seboj. Jagnje je belo in nežno in se rado mudi pri Anici. Gleda ji v oči, liže ji roko in zdaj pa zdaj zameketa. Deklica je vesela in boža jagnje in se razgovarja z njim.

»Ali vidiš bele oblake, bolj bele od tebe, kako lete in lete? Veš, kam? Ne veš sirota? Daleč, daleč beže, v sončne kraje, v srečne dežele, po dva in po trije, da jih ni strah. Ali bi hotelo z njimi?«

Jagnje gleda in zamekeče, nič se ne gane, deklica pa se smehlja:

»Tam daleč vedo vse in vidijo vse, kar hočejo in česar si zažele. Tudi ti pojdeš tja in jaz pojdem tja, pa bova ležala na mehkem mahu. In prišla bo mamica moja in moje tri sestrice. Ali jih imaš rado?«

Jagnje gleda, gleda in zbeži k čredi.

»Nočeš,« se razžalosti Anica, »pojdem pa sama. V tiste sončne kraje pojdem in objamem mater in podam sestram roko, pa jim povem, kako je bilo na tem svetu hudo.«

Anica se sključi, skrije obraz v dlani in leže v duplini vznak, da ji sončna luč oblije ves obraz. Misli beže, na oblakih se pelje in je srečna. In njeno bogastvo je kakor sončna luč, tako silno, in kakor nebesa tako nedosegljivo. Roka ga ne more zajeti in niti pogled ne seže vanj.

Ko se zvečeri, se Anica predrami in žene svoje ovce domov. Komaj slišno prepeva o svoji sreči in niti ena skrb ji ne temni obraza.

Ivan Albrecht

Kanglica

Deklica šla je po vodó
z lepo srebrno kanglico.
Zora na nebu sevala
ptičica v logu pevala.
Jagoda zrela nudi se:

»Daj, le za hip pomudi se!«

»Jagode rdečke — dober dan!
Ali moj bratec je bolan,
in on ozdravel prej ne bo,
da mu prinesem z vrelca vodó,
deklica moram zajeti jo,
preden še sonce obsveti jo . . .«

Hladne vodice zajela je,
bistro domov odhitela je.
Deklica šla je po vodó
z lepo srebrno kanglico,
deklica je domov prišla,
kanglica bila zlata vsa.

O. Župančič



Mala sirota

*Nina nana . . . Naša Ana
nima mame ne očeta;
sama, sama, nepoznana
sredi božjega je sveta.*

*Tuja roka da ji kruha,
ko jo črni glad obhaja;
če so njena usta suha,
tuja čaša jo napaja.*

*Nima bratcev ne sestrice,
niti nima lastne strehe,
sestre so ji drobne ptice,
bratci — vrabčki sredi lehe.*

*Nekdo vendar nanjo pazi.
To pa angelci so zlati:
koder hodi, koder lazi,
so ji oče brat in mati. —*

J. Samec

Urica

Na žebličku, zabitem v polico, je visela žepna urica, last Filipova, ki je bil že kovaški pomočnik.

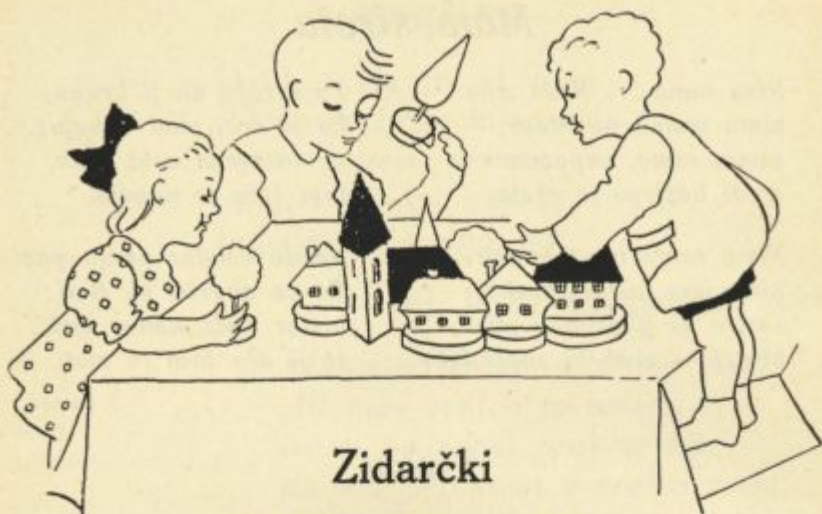
Ta urica je bila za Tineta največje čudo sveta. Okoli nje se je vrtel dobršen del njegovih misli. Večkrat, kadar je bil sam v sobi, je postajal dolgo, dolgo pred omaro ter ogledoval in občudoval urico. Oči in misli so šle za kazalcema, katerih krajši in širši se skoraj ni premaknil z mesta, dočim je daljši in vitkejši vidno napredoval. Povsem spodaj na številčnici se je vrtel še tretji. Čisto majhen, ki je kazal minute. In ko so mu misli šle za temi počasnejšimi in hitrejšimi tekalci, so se naposled redno ustavile pri eni želji: »Ko bi imel jaz tako urico!«

Pričel je računati, koliko denarja že ima v lončenem »prašičku«. Vedel je tudi, koliko taka urica velja, in je ob koncu računov vselej spoznal z veliko žalostjo, da je s svojimi bornimi desetnicami še zelo daleč od tistih dinarjev, ki bi z njimi mogel kupiti tako urico.

Včasih je Filip, kadar je uro navijal, dovolil Tinetu, da je pogledal vanjo. Káko čudo je bilo to! Tisto drobno kolesje, ki se mu je svetlikalo nasproti, tista tenka, komaj vidna vzmet, ki se je gibala in gugala tako neutrudno, kako čudovito vse!

»Prečudno učeni in modri so ljudje, ki take urice delajo,« je razmišljal ves zavzet. »Že ko gledaš to, kako je čudeno! Kaj šele te drobne stvarce izdelovati, uravnavati, razdirati, če ni kaj v redu, in spet sestavljati.«

Ks. Meško



Zidarčki

Cela vasica, kaj, to bo mesto!
Hišice pisane, cerkev, vmes cesto:
ob strani drevesca kot v drevoredi,
lipo postavimo ravno na sredi...
Kdo je kaj takega videl med nami?
Pa naj pogleda, če kje za gorami
zidajo mesta po našem načrti!
Polno je hišic, vmes cerkev in vrti,
vendar vse skupaj kakor na dlani
stoji sredi mize — na leseni poljani.

Vera Albrehtova

Uganka

V temnici pretesni
priklepa veriga
jetnico obzirno.

Za nas reva čuje,
za nas se žrtvuje
srce ji nemirno.

Tesar

Pri delu zgodaj je tesar,
ne straši dež ga, mraz in veter.
Tesaril je sam ruski car,
mož slaven, po imenu Peter.

Hlod dolg pred mano tu leži.
Jaz tešem ga po pravi meri.
Sekiro krepko dlan vihti,
da odskakujejo iveri.

Tesarji hiše stavimo,
kolibe, hleve, streham odre;
kar hočeš, ti napravimo,
četudi nismo glave modre.

Nam sveti Jožef je patron,
ki ga v ponižnosti častimo.
V nebesih on ima svoj tron,
pomoči v sili ga prosimo!

J. Stritar

Kovač in krojač

Neke sobote popoldne prinese krojač v kovačnico gladilnik, da si ga ondi razbeli. Med pogovorom reče kovaču: »Moj Bog, kako se moreš po ves dan tako neusmiljeno žgati pri ognju, ogljeno soparo požirati, težko železo obračati, od ranega jutra do poznega večera s težkim kladivom nabijati, da ti iskre v lice frče! Sam Bog me varuj takega dela! Že zdaj me glava boli od tvojega nabijanja!«

»A kako ti, prijatelj,« mu odgovori kovač, »ki po ves dan čepiš sključen v kotu? Ali ti ne preseda ves dan držati drobno šivanko v roki ter z njo neprenehoma vbadati, drobni konec skozi malo ušesce vtikati, oči si napenjati? Res, pravo čudo je, da še nisi slep, da še nimaš grbe na hrbtu in ti prsti še niso odreveneli. Sam Bog me varuj takega nadležnega dela.«

A. M. Slomšek

Pridni rokodelci

*Kdor kovača videl ni,
ta pri nas naj se uči:
bunka, bunka, bunka, bom,
bunka, bunka, bunka, bom.*

*Kdor mizarja videl ni,
naj pri nas se pomudi:
hlode dolge sekamo,
zraven v prst se vsekamo.*

*Kdor krojača ne pozna,
ta naj k nam se pripelja:
cele ure šivamo,
plače ne dobivamo.*

*Mi slikarji tudi smo,
lepe slike slikamo:
ogle, hiše oškropimo,
dobre starše razjezimo.*

Vida Tauferjeva

Otrokova večerna pesem



Po dolinah siplje
luna žarek zlat.
Šepeta mi v glavi:
lezi spat!

Zdravje daješ očku,
mamki in sestram,
Ti varuješ ognja
mirni hram.

V raju, dobri Bogek,
čuvaj nad menoj!
Vedno hočem biti
milček Tvoj.

Tisočkrat zahvaljen,
moljen in češčen!
Naj zadremljen, vate
zatopljen.

Ti mi daješ kruha,
mleka in strdi,
toplo oblačilo,
nič skrbi.

Vabijo me v svate
angelci pojoč.
Očka, mamka, sestre,
lahko noč!

Anton Medved

Pojmo spat

Pojmo, pojmo spat,
angelček je zlat,
posteljo postelje,
v sobo nas popelje,
rahlo zaodene,
vrata nam zaklene:
k nam ne smejo škratci —
zdaj molimo, bratci!

France Bevk

Na potu v šolo

Kaj mudiš me, oj zeleni
in cvetoči travnik ti?
Lep si, ali v šolo meni,
ljubi travnik, se mudi.

Urne ribice v potoki,
rad bi vam tovariš bil;
tekal, skakal bi po loki
in metulje bi lovil.

Ptiček, ti utegneš peti,
kar ti treba, znaš ti že;
v šolo moram jaz hiteti,
kjer se bistrijo glavé.

Ali ko pa šola mine,
kakor ti bom, ptiček, prost;
hej čez jarke in krtine!
Travnik ves bo moj in gozd.

J. Stritar



Prva skrb

Bila sta dva kmeta, ki sta imela več otrok. Kmet Jurij je bil bogat in ni rad pošiljal svojih otrok v šolo. Mislil je, da njegovi otroci lahko žive brez šole. Ostajali so doma, a tudi znali so prav malo.

Kmet Marko ni bil premožen, a vedel je, da je šola potrebna. Zato je prav pridno pošiljal svoje otroke v šolo. Niti dinarja ni izdal po nepotrebem, da je priskrbel otrokom šolske potrebščine.

Večkrat je dejal: »Ljubi otroci! Premoženja za menoj ne boste imeli. Skrbno se torej učite in pridni bodite! Če boste pametni, boste tudi srečni.«

Kmet Jurij je izgubil po nesreči vse svoje premoženje. Trpel je silno pomanjkanje. Od duševne potrtosti in žalosti je umrl. Njegovi otroci so ostali sirote. Nobenega premoženja niso imeli ne v žepu ne v glavi.

Ko je umrl Marko, so bili preskrbljeni vsi njegovi otroci. Milko je bil kolar, Janez kovač, Gregor skrben kmet; Anica je bila pridna in zvesta dekla, Neža pa spretna šivilja. Vsi so imeli dovolj kruha in večkrat so pomagali Jurijevim.

A. M. Slomšek

Otrok se poslavlja od igrač



*Ne jókajte, igrače, tu je vse zaman.
Prišel je čas. Zdaj se od vas poslavljam.
Iz Tončka kmalu Tone bom postal,
z učiteljem na cesti se pozdravljam,
poznam že pet svetov in šest resnic...
Zato pozdravljen, cunjasti možič!*

*Medvedek moj, slabo ravnal sem s tabo.
Da bi pregledal tvojo drobovino,
sem z nožem kar razparal tvoj trebušček.
Nabit si bil z navadno žagovino.
Ravnal sem s tabo res brez prave mere.
Kesam se vsega! Zbogom, brez zamere!*

*Smejala si se mi, poskočna žoga,
ker si pogosto mi iz rok ušla.
Zdaj moraš v kot, čeprav ti je hudo.
Nikoli več ne vržem te ob tla.
Zakaj je zdaj izginil tvoj smehljaj?
No daj, še zadnjič v kot se zataklijaj!*

*Najrajši tebe sem imel, pajac;
zato najbrž sem vsega te pohabil:
oko ti manjka, manjka ti desnica.
Pozabi to, pa bom še jaz pozabil.
Z očesom, ki ga še imaš, namigni,
edino roko za pozdrav mi dvigni!*

*Hudó mi je, igrače, verjemite.
Najrajši zmerom bi pri vas ostal.
A ker postal prevelik sem za vas,
se z vami nikdar več ne bom igral.
Ne jókajte! Ve ste umrle zame.
Prišel je čas, ostale boste same.*

Mile Klopčič

V šoli

»Ti tam šesti v drugi klopi!
Koliko je šestkrat pet?«

Majhen mož na prste stopi:

»»Šestkrat pet je trideset!««

»Vrane družijo se rade,
pet na smreki jih čepi.
Puška počí, ena pade,
koliko jih še sedi?
Kaj se tebi zdi?«

»»Nobena!««

»Kaj? To v glavo mi — ne gre!«

»»Ena pade ustreljena,
druge štiri odlete!««

»Glej ga, glej, glavica bistra!
Majhen deček, velik mož;
s časom boš še za ministra,
ako vedno priden boš!«

Josip Stritar

Moji sošolci

Med sošolci imam najrajši Drobiževega Jožka. Ata nima več, samo mamo ima še in dva brata. Reveži so pri Drobiževih. Večkrat dam Jožku kruha. On pa meni pomaga pri računstvu. Jej, kako mu gre! Kar nevoščljiv bi mu bil, če bi kaj pomagalo.

Drugačen je pa Janez Murkovič. Strašno trde glave je. Bere komaj za silo, računati ne zna nič, piše pa tako, da stoji črke kakor razvaljen plot. Res je sirota. Zadnjič sem mu hotel pomagati pri krščanskem nauku. Vprašan je bil deset božjih zapovedi. Šlo je: »Prva..., druga..., tretja..., četrta.« Tu se je pa ustavilo.

Pomagal sem mu za hrbtom: »Spo... spo... spo...«

Pa je butil na dan: »Četrta: spovej očeta in mater vsaj enkrat na leto...«

Ali smo se smejali! Okna so se tresla. Komaj smo se pomirili. Kajpak, da ni prav, če se revežu smejemo, pa nismo mogli drugače. Saj so se meni tudi oni dan smejali, ko sem bral:

»Naj človek pol sveta obleče,
najboljši kruh doma se peče.«

Ena sama črka, pa je bilo vse narobe!

Moj brat je v prvem razredu. Tam se še tožijo med seboj. Toda zdaj jim jo je gospodična učiteljica zasolila. Rekla jim je: »Kdor bo koga zatožil, bo zaprt, in kdor bo zatožen, bo tudi zaprt.«

Pri nas pa tožiti več ne znamo. Če si pa sami med seboj račune poravnamo, pa gospod učitelj hitro zve in nam dá še kak nameček.

Po »Angelčku«

Prva domača naloga

Krava

*Vsaka krava je domača žival.
V naši hiši jo imamo v hlevu.
In zato jo bom lahko opisal.
Videl sem jo že ponoči in podnevu.*

*Naša krava je zelo koristna.
To se tudi v šoli že učimo.
Včasih uide v polje in nam dela škodo.
Takrat ni koristna in jo napodimo.*

Mi imamo eno samo kravo.
Če ji rečeš Sivka, te pogleda.
Tudi smo imeli hudo sušo.
Pravijo, da bo še hujša beda.

In zato bom zgubil svojo Sivko.
Še pred zimo bomo jo prodali.
Prav, da pišemo že zdaj nalogo,
ker brez krave bi težko pisali.

Pasel sem jo po bregovih,
kurili smo ogenj in kresove.
Ob studencih smo gradili mlinčke
in poznali v fari vse zvonove.

To pomlad bom pasel le svoj dolgčas.
Zdaj ne bo več kot nekoč zvečer,
ko dobili v hlevu smo telička.
A popoldne smo imeli sir.

Meni bo zelo hudó po Sivki.
S psom prišel bo ponjo tuj mesar.
In potem nam daje tudi mleko.
Drugače je zelo koristna stvar.

Mile Klopič

Storžek gre v šolo

Storžek je bil lesenjak, lutka, ki jo je bil iz kosa lesa zrezal stari Pepek. Ta je bil poslej Storžkov oče.

Toda Storžek se je naveličal biti neumna majhna lutka in je hotel postati človek, pravi, resnični človek. Vprašal je dobro Sojko, kaj naj stori, da bi postal tudi on človek kot so drugi.

»Lahko postaneš, če hočeš,« mu je odgovorila Sojka.

»Res? In kaj naj napravim, da bi hotel?«

»Prav lahka stvar: navaditi se moraš, da boš res priden otrok.«

»O, ali mar nisem?«

»Kaj še! Pridni otroci so ubogljivi, ti pa...«

»Jaz nikoli ne ubogam.«



»Pridni otroci se z ljubeznijo učijo in delajo, a ti...«

»Jaz pa se klatim okoli in postopam vse leto.«

»Pridni otroci govorijo vedno resnico...«

»In jaz zmerom lažem.«

»Pridni otroci hodijo radi v šolo...«

»Mene pa boli trebuh... Pa od danes naprej bom drugačen.«

»Obljubiš?«

»Obljubim. Postati hočem priden otrok in biti v veselje in tolažbo očku.«

»Jutri,« je zdaj dodala Sojka, »boš začel hoditi v šolo.« Storžek tega ni bil vesel.

»Potem si izbereš poklic ali rokodelstvo, ki te najbolj veseli...«

Storžek je postal resen.

»Kaj pa mrmraš sam s sabo?« ga je vprašala Sojka ostro.

»Sem rekel...« je zaigraval dondek polglasno, »da se mi zdi prepozno, da bi hodil v šolo...«

»Nič, nič! Pomni, da ni nikdar prepozno učiti se in izpopolnjevati svoje znanje!«

»A jaz ne maram ne poklica ne rokodelstva...«

»Zakaj ne?«

»Zato ker me delo utruja.«

»Otrok moj,« je rekla Sojka, »vsi, ki tako govorijo, končajo skoraj vedno ali v zaporu ali v bolnišnici. Človek, bogat ali ubog, je dolžan na svetu delati in se truditi. Gorje mu, če se prepusti lenobi! Lenoba je ena najgrših bolezni in treba jo je zdraviti in pregnati že otroku, ker pozneje se ne da več ozdraviti.«

Te besede so pretresle Storžka v dno duše, živahno je dvignil glavo in rekel Sojki:

»Učil se bom, delal bom, vse bom napravil, kar mi ukažež, ker — z eno besedo — lutkarsko življenje mi je zoprno in

postati hočem otrok, pa naj stane, kar hoče. Saj si mi obljubila, kaj ne?»

»Obljubila sem ti, odvisno je pa od tebe!«

In drugi dan je šel Storžek v šolo.

C. Lorenzini - Lovrenčič

lutka = lesena punčka ali dondek

lutkarsko življenje = pravljичno življenje v igri lesenih punčk

Ljubi svojega bližnjega

V šoli naroči učitelj, naj prineso dečki vsak po nekaj dinarjev za to in to učilo. Barakarjev Francek denarja ne prinese, ker mu ga doma niso mogli dati. Beda je pri njih. Francek jokaje pove, da ga prinese, ko bo brezposelni oče spet kaj zaslužil.

Učitelj pogleda po šoli. Vse tiho. Dečki gledajo v klopi. Njegove oči še iščejo in vprašujejo. Nič odziva. Nato seveda potolaži dečka in mu da učilo zastonj. Med odmorom si gre večina kupovat malico: žemljo, kostanj, sladico, potico. Torej vsi ti so tiščali denar v žepu in ni ga bilo, ki bi bil rekel: »Francek, lej, za kostanj imam, pa ga ne bom jedel, da dam denar tebi. In še tale Jože ti ga tudi da, jeli?« — Ali ne veste, da je nekje takole: V zavodu sedijo fantje pri mizi. Pride močnata jed, štrukelj, potica. Vsak prvi jo vzame, prereže in da polovico drugemu, drugi pa cel kos dene v košek — in tako gre dalje, dokler ni polovico njih deleža v košku. Popoldne pa gredo s koškom, v katerem so ti v ljubezni pritržani kosi, v barake in delijo, delijo bednim in lačnim otročičem v barakah.

Po Fr. S. Finžgarju

Resnica

*Eno je potrebno le:
Skrbi zase, ljubi brata,
dvigni ga, odpri mu vrata,
bodi ti sodnik srce!*

Fr. Levstik

Za Slomškov dan



Slomšek

Danes smo imeli v šoli Slomškovo slavje. Gospod učitelj so nam veliko povedali o Slomšku. Potem smo peli, pripovedovali in tudi uprizorili več njegovih pesmic in povesti. Nič ni bilo dolgočasno, kar rad bi bil vse dopoldne ostal v šoli. To je bilo vse drugače kot sicer, ko se samo učimo. Zdi se mi, da je bilo prav tako pri Slomšku v nedeljski šoli. Toda vi še ne veste, kaj je nedeljska šola. Počakajte, povedal vam bom vse, kar sem si iz šole zapomnil o Slomšku. Nekaj pa mi je doma tudi še stara mati povedala.

Kdo je bil Slomšek?

Slomšek je bil doma na Slomu pri Ponikvah. Zato se tudi piše Slomšek. Doma pri očetu je bil pastir, ob nedeljah pa je hodil v šolo h kaplanu Prašnikarju. Tam se je naučil brati in pisati. Potem pa je samo v knjigah tičal. Še na polje je jemal s seboj knjige. Na paši pa je tovarišem pastirčkom pridigal. Dali so ga v šole. Postal je duhovnik in nazadnje škof. Ker po naših krajih takrat še ni bilo dosti šol, je povsod ustanavljal nedeljske šole. Za te šole je spisal knjigo »Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. Zato pravijo, da je Slomšek oče slovenske šole.

Kaj mi je babica povedala?

Takrat, ko je bila moja babica še majhna, v naši vasi ni bilo prave šole. Le vaški krojač, ki je bil dvanajst let pri vojakih in je veliko sveta obhodil, je poučeval vaške otroke v branju, pisanju in računstvu. Sam ni kaj prida znal, pa tudi otrok ni veliko naučil. Imel je dolgo palico, ki je segala od mize pa prav v zadnjo klop. Kdor ni pazil, ga je učitelj s palico lopnil. Plačevati pa so ga morali otroci sami. Moja babica mu je nesla vsak mesec po en goldinar, 12 jajc, 1 kg krompirja, moke, zabele in še drugih stvari. Naučila pa se ni veliko. Danes komaj bere prav velike črke, pisati pa ne zna. Le podpiše se prav nerodno, več pa ne. V tako šolo jaz ne bi rad hodil.

Slomšek pripoveduje:

Modra miška

Miška prileze iz luknjice in ugleda nastavljeno past. »Oho,« je dejala, »vidiš jo past! Zviti ljudje nastavijo dve deščici, na zgornjo naložé kamenja, v sredi med deščici nataknejo košček slanine, da bi miška okusila slanino, sprožila past in se ujela. Pa miši smo modrejše od ljudi. Dobro poznamo take zvijače. Ne boste me ujeli ne!«

»Pa povohati,« je dejala miška, »povohati pa dobro slanino vendar smem; nosek še ne more sprožiti pasti. Slanino pa kaj rada voham.«

Miška smukne v past in prav na lahko povoha slanino. Past je prav rahlo nastavljena, in ko se miška slanine dotakne, lop! — past zažrmi, in miška — mrtva leži.

A. M. Slomšek

Glas v gozdu

Mali Jurče še ni poznal odmeva, ki človeka oponaša. Nekoč zakliče na travniku: »Hop, hop!« Kmalu se mu v bližnjem gozdu tudi oglasi: »Hop, hop!«

»Kdo si pa?« — Tudi v gozdu reče: »Kdo si pa?« Zadrli se je: »Ti si bedak!« — »Bedak, bedak!« se mu povrne

iz gozda. Nato se je Jurče razsrdil in klical čim dalje grše besede v gozd. Vse so se mu oglasile v odgovor. Menil je, da je kak pobalin v gozdu. Teče v gozd, preišče vse kote, da bi ga poplašal; pa ni ga mogel najti.

Potem dirja Jurče domov in potoži materi, kako ga je zmerjal hudoben fant, skrit v gozdu. Mati so pa dejali: »Zdaj si jo pač izkupil, zdaj; sam sebe si zatožil! Veš, da nisi nič drugega slišal nego sam svoje besede. Ali veš, kako si večkrat gledal svojo podobo v vodi? Ravno tako si svoj lastni glas slišal v gozdu. Ko bi bil zaklical lepo besedo v gozd, bi se bila tudi lepa vrnila iz gozda.«

A. M. Slomšek

Preljubo veselje

Preljubo veselje, oj kje si doma?
Povej, kje stanuješ, moj ljubček srca.
Po hribih, dolinah za tabo hitim.
Te videti hočem, objeti želim.

Te iščem za mizo, kjer dobro jedo,
na plesu, pri godcih, kjer sladko pojo,
al' prav'ga veselja na rajanju ni,
pijance, plesalce veselje beži.

Te iščem po polju, kjer rože cveto,
po logu zelenem, kjer ptičke pojo;
pa ptičke vesele in rožice vse
imajo veselje le za mlado srce.

Poslednjič veselje šele zasledim,
na vaško ledino pridirjam za njim;
glej, tamkaj z otroki prijazno igra,
jim kratek čas dela, pri njih je doma.

Oj blažena leta nedolžnih otrok!
Vi imate veselje brez težkih nadlog.
Oh, kako vas srčno nazaj si želim,
al' ve ste minula, zastonj se solzim.

Slomšek uči

Materin jezik je velika dota, ki smo jo od svojih staršev prejeli.

Dober sosed je velik zaklad, ki se za gotove denarje ne kupi.

Prebrisana glava in pridne roke boljše blago so ko zlate gore.

Kdor sam sebe povišuje, prazno glavo označuje.

Vsakemu stanu je Bog dal svojo dobroto, svojo lepoto, svojo žalost in svoje veselje. Vsak za svoje zahvali Boga in bodi zadovoljen!

Kdor s svojimi starši lepo ravna, časno in večno srečo ima.

Dež za soncem mora biti, za veseljem žalost priti.

*

Sveta vera bodi vam luč,
materin jezik bodi vam ključ
do zveličavne narodne omike.

Jesen rumena - dobra žena



*Je pa davi slan'ca pala
na zelene travnike,
je vso trav'co pomorila
in vse žlahtne rožice.*

Narodna

Jesenska

Najprej cvetje, potlej sad,
Bog je dober, Bog je zlat.
Ej, spomladi smo sejali,
zdaj smo žito v kašče dali,
kašče bodo se spraznile,
spet se bodo napolnile,
saj nam pošlje Bog pomlad,
Bog je dober, Bog je zlat.

Danilo Gorinšek

Naša jablana

Pred domačo hišo stoji košata jablana. Od njenega nizkega debla se širijo veje in vejice daleč naokrog. Spomladi jih odevajo veliki, bledordeči cveti, ki stoje v majhnih šopkih.

Med njimi že poganjajo zeleni lističi. Mladi lističi so sprva lepo zaviti ter posuti z dlačicami, da jih pomladni mrazovi ne umoré. Cveti lepo dehté in so polni medu. V prijetnem vonju jablanovega cvetja brenčé marljíve čebelice; po vejah pa skakljajo in veselo pojo drobne ptičice.

Kmalu popadajo cvetni lističi na tla. Na njihovih mestih pa nabreknejo mlada, zelena jabolka. Na jablani zdaj listje popolnoma doraste ter kmalu potemni v žarkih poletnega sonca. V njeni sencí sedí mati na vrtni klopi. Okoli nje se ígrajo na toplih tleh veseli otroci.

Ko pride jesen, se začne vesel čas. Otroci pridejo z jerbasi, oče pa prisloní k drevesu dolgo lestvo, gre po klinih navzgor ter oprezno trga z roko ali s trgalnikom zrela jabolka. Nato jih shrani v klet; otroci jih pozimi kaj radi jedo.

Po Fr. Nollu

Trgatev

Jesensko sonce obseva vinske gorice. Po vinogradih je vse živo. Žene in otroci trgajo grozdje ter ga mečejo v lepo umite keble. Seveda izgine marsikatera jagoda tudi skozi usta, zlasti otrokom. Kdo bi jim zameril! Saj je danes trgatev, ki so jo tako težko pričakovali.

Polne keble izpraznjujejo trgači v brente, ki jih nosijo moški v stiskalnice. Vsak brentač ima količek, v katerega zarezuje z nožem zareze, da ve, koliko brent je zanesel. Veselo ukajo v vinogradih, vmes pa streljajo s samokresi, da odmeva od hriba do hriba in da sladkosnede ptice prestrašene letajo iz vinograda v vinograd.

Žene in dekleta pojo, se šaliyo in smejejo. To vam je veselja ves božji dan. Pa kaj šele zvečer, ko stiskajo!

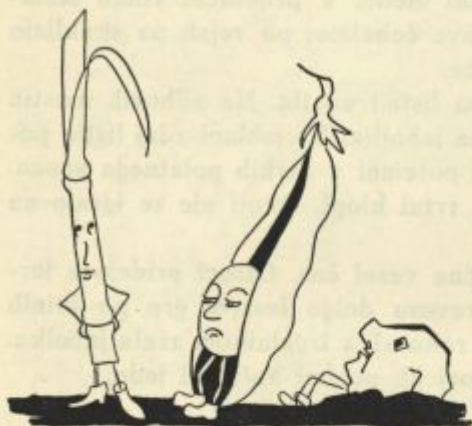
Stiskalnica poka,
da grozdje se joka
in sladke solzice
curljajo v kadi.

Mati speče kostanj. Ej, pečeni kostanj, pa sladki mošt!
Pa bel kruh mora biti za trgatev in gibanica, a v boljših časih tudi svinjska pečenka!

Kdor še ni bil pri Slovencih v trgatvi, ne more razumeti vinogradnikovega veselja.

L. Černež

Trije popotniki



Na požeti njivi so ostali samotni in zapuščeni Slamica, Bobek in Kamenček. Slamica je bila vedno vesela. Kar plesala je ob jesenski sapi. Bobek je pa dolgočasno kupal iz odprtega stroka. Ves žalosten je bil, ko ni imel nobenega tovariša več na njivi. Poleg njega je ležal Kamenček v prsti in potrpežljivo čakal zime.

Lepega popoldne pripleše Slamica k Bobku in ga nagovori: »Veš kaj, dragi moj, dolg čas je na prazni njivi. Pojdiva potovat!«

»Pa pojdival« pravi Bobek in se izvali iz stroka.

Tedaj se pa oglasi še Kamenček: »Jaz ne bom sam. Še mene vzemita s seboj!«

»Če ne boš prepočasen in prelen, pa pojd!« mu dovoli Slamica.

In so šli. Veselo je frčala Slamica, Bobek je koraciljal za njo, Kamenček se je ves truden valil za Bobkom.

Pod večer pridejo do potoka. Nobene brvi ni bilo čezenj. Stali so na bregu in premišljali.

Kar poskoči Slamica in vzklikne: »Že vem, takole bomo napravili. Jaz ležem čez vodo, vidva pa pojdeta po meni čez potok. Ko bosta na drugem bregu, me potegnita na suho!«

»Izvrstno!« zaploska Bobek, Kamenček pa nič ne reče.

Slamica leže čez vodo. Bobek stopi nanjo in previdno koraka po nemirni brvi. Na sredi mu skoraj izpodrsne, pa se naglo ujame in pride srečno na drugi breg.

Za njim je polzkusil Kamenček. Zelo se je bal. Toda Bobek mu je dajal poguma in ga vabil na ozko brvco. Kamenček gre, se guga, opoteka in omahuje. Bobek se mu začne smejati. Kamenček leze in leze in krill z rokami. Bobek se mu pa smeje in se tolče po kolenih.

Tedaj Kamenček omahne in se prekucne v vodo. Poredni Bobek mu ne gre pomagat, ampak se smeje in smeje. Celo na Slamico pozablja in je ne potegne na suho. Kamenček je utonil, Slamico je odnesel potok.

Kar nenadoma zaboli Bobka čez trebušček. Neha se smejati, se potiplje in spozna, da je od smeha počil.

»Ojoj, ojoj, počil sem!« mlo toži Bobek in se zvija na bregu. Zakaj hudo ga je bolelo. Na srečo pride čevljar Smola mlmo in zašije Bobku trebušček s črno krpo.

In zato ima še danes vsak bob črno zaplato.

Fr. S. Finžgar

Želod in buča

Kmečki človek je ležal v senci pod hrastom; premišljeval je o bučevini, ki je zraven nje rastle ob plotu.

Začel je z glavo zmajevati, rekoč: »Ne, ne, to mi ne gre v glavo, da mala bučevina rodi toliko in tako lepega sadu, veliki in krepki hrast pa nosi tako drobnega in malovrednega. Ko bi bil jaz ustvaril svet, bi moral hrast imeti same velike, kakor sonce rumene, težke buče. To bi bilo veselje gledati!«

Komaj to izreče, pade želod s hrasta in udari kmeta ravno na nos tako zelo, da se mu kri ulije. »O, joj meni!« zavpije mož, ves plašen, »zdaj sem jo za svojo modrost dobro dobil po nosu. Ko bi bil ta želod buča, bi imel zdaj ves nos razbit.«

A. M. Slomšek

Lastovki

Mrzel veter tebe žene,
ljuba ptičica od nas,
ki znaš lipice zelene
pela si mi kratek čas.

Vsako jutro, ptička moja,
rano si prepevala,
vsako noč je pesem tvoja
sladko me zazibala.

Zdaj pa iz zvonika line
zadnjo pesem žvrgoliš,
ker čez hribe in doline
v tople kraje si želiš.

Zdaj boš zapustila mene,
oj, kakš srce me boli;
mrzel veter tebe žene,
pojdi, kam te veseli.

Val. Orožen



Taščica



Okoli Vseh svetih, ko je prvič popihaval mrzli jesenski veter, sem te našel nekega jutra v veži. Ko si me spazila, si smuknila pod staro omaro, jaz sem pa hitro zaprl vežna vrata, duri izbe pa na stežaj odprl. Kmalu si prhnila izpod omare, cincala si v hišo ter si z veselim glasom pozdravila mojo babico, ki je pri peči za kolovratom sedela.

Od tega dne se je med nama skovalo prijateljstvo. Verno sem te povesod spremljal z očmi, ko si po kotih lovila zadnje osamele muhe; vsak dan sem ti premenjal vodo in ti stregel, kakor koli sem mogel. Še sedaj te vidim živo pred seboj, ko si na uri čepeč drobila tiho pesmico; zdi se mi, kakor bi se vse to godilo lani, dasiravno so od tistega časa pretekla leta in leta in se je ljuba babica že zdavnaj preselila v večnost.

Zunaj je melo s snegom, mi trije pa smo v tihi izbi sedeli pri topli peči. Babica je odmaknila kolovrat od sebe, jaz sem sedel na nizkem stolčku in zvesto poslušal vesele in žalostne povesti iz babičinih ust. Ako mi je kaka beseda ušla, tega si kriva ti, ljuba taščica, ki si zraven naju na kolovratu sedela in z rjavim očescem zvedavo pogledovala zdaj babico, zdaj mene. Zjutraj si na mojem vzglavju žvrgolela in me iz spanja budila.

Tako smo preživeli dolgo zimo in ko je prišla v igred, sem ti s težkim srcem odprl okno, ti pa si zletela v vrt na bezgov grm.

Po Fr. Erjavcu

Uganka

Čutare nanizane,
polne so pijače.
Črički že prepevajo,
vabijo zobače.

Verne duše

Bela sveča, zlat plamenček
iznad črne ruše.
Tak so bele, tak so zlate
zdaj pokojne duše.

Bela sveča, zlat plamenček,
večna luč jim sveti!
Kdor nebesa v srcu nosi,
težko ni mu umreti.

Bela sveča, zlat plamenček,
blagor, komur sije!
On pri Bogu iz rajskih kupic
večno srečo pije.

D. Gorinšek



Ura

*Kadar se rodimo,
dokler ne sprhnimo,
meriš ti nam čas:*

*leto gre za letom,
vene cvet za cvetom,
vene nam obraz.*

Fr. Levstik

Lepa naša domovina



Domovina, mili kraj

*Domovina, mili kraj,
kjer visoke so goré,
kjer zelene so planine,
mile trate in doline,
cerkve bele kjer stoje:
domovina, mili kraj!*

*Domovina, mili kraj,
kjer se rože svetajo,
bistre vode kjer tečejo,
drobne ptičice pojejo,
kjer preljubi moji so:
domovina, mili kraj!*

And. Praprotnik

Domačija

Mlad mož dospe do vrha griča ter se ustavi. Pred njim leži dolina, bel plašč je pogrnen čez njo. Sredi doline stoji na samem hišica, njegov rojstni dom. Dobro mu je znan nizki zid, znano mu je okence, ob katerem je poletne večere, gledaje v zvezdnato nebo, molil večerno molitev; znana mu je stara jablana in kamenita miza v njeni senci, kjer je nekdanj pozimi zidal snežene cerkve; znan mu je klanček za skednjem, kjer se je s tovariši vozil na saneh, hlev, kjer so bile krave in voli, nekdanji njegovi tovariši na paši. O, tačas mu je bila ta mala domačija svet in na tem vesoljnem svetu vse lepo!

J. Jurčič

Naša zastava

Na zastavi naše države so tri barve: modra, bela in rdeča.

Modra barva je barva neba. Kaže mi pot do Vsemogočnega, ki ima v roki naše življenje in našo bodočnost. Uči me zvestobe do naroda, do domovine, do kralja, do Stvarnika.

Bela barva mi pravi, da so naši pradedi, ki so bili sicer junaki od nog do glave, ljubili mir in spravo. Z enako gostoljubnostjo so sprejemali pod svoj krov prijatelja in neprijatelja. Opominja me, naj bo moja duša bela in čista. To mi daje mirno vest in sladek počitek po delu.

Rdeča barva je barva veselja. Spominja me radosti, da sem otrok naše krasne, bogate in slavne zemlje. Spominja me pa tudi krvi, ki so jo naši junaki prelili za svoj dom in našo svobodo.

Po Večeslavu Novaku

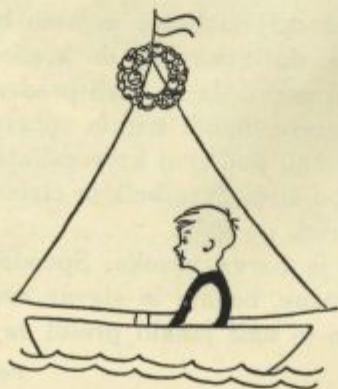
Le sekaj, sekaj smrečico



Le sekaj, sekaj smrečico,
tralalala, tralalala,
da bom si stesal barčico,
tralala lalala.

Je smrečica posekana,
tralalala, lalalala,
za barčico pripravljena,
tralala lalala.

Je barčica napravljena,
tralalala, lalalala,
na morje je postavljena,
tralala, lalala. Narodna



Naši izseljenci

Lepa je naša slovenska zemlja. Obdaja jo venec veličastnih gora in prijaznih gričkov z belimi cerkvicami. Pod njimi pa se širijo rodovitna polja z vasicami, trgi in mesti. Tod prebivajo veseli in pridni ljudje.

Ali ta zemlja ne more dajati vsem svojim otrokom dovolj kruha. Mnogi morajo zapustiti domače kraje in oditi za zaslužkom v tujino. Tem rojakom pravimo izseljenci.

Razkropljeni so po vsem svetu. Tu si s težkim delom služijo vsakdanji kruh. Le redkim je preskrbela tujina lepše življenje, da s svojimi prihranki lahko podpirajo tudi svojce v domačih krajih.

Vsem izseljencem romajo misli neprestano v kraje, kjer so se rodili. Ker oni mislijo na nas, jih tudi mi ne smemo pozabiti.

Jože Premrov

Ugani

Mavrica na tri pramence —
Bog poživi vse Slovence.

O. Župančič

Himna

Bože Pravde, Ti što spase
od propasti do sad nas,
čuj i od sad naše glase
i od sad nam budi spas.

Lijepa naša domovino,
oj junačka zemljo mila,
stare slave djedovino,
da bi vazda časna bila!

Naprej zastava Slave,
na boj junaška kri,
za blagor očetnjave
naj puška govori!

Kralja Petra, Bože, hrani,
moli Ti se sav naš rod!

V zimskih dneh



Zima

*Prikašljala je starka zima,
naguban, suh ima obraz;
ko z brado kljukasto pokima,
sneg z neba prileti in mraz.*

*Po vrtu se sinica klati,
premalo hrane da ji gozd;
zdaj imaš, zajec ti uhati,
svoj štiridesetdanski post.*

*Mož starček se pri peči greje
in kima truden, da zaspi;
da bo dovolj za platno preje,
koloorat urno suče hči.*

*Po gladkem ledu se otroci
drevé, ne vejo, kaj je mraz;
nagajajo si s kepo v roci —
kakó vesel je zimski čas!*

J. Stritar

Prošnja

Oj 'sveti Miklavž,
ko po svetu napotil
se bodeš — le pazi,
da se ne boš zmotil!
Da ustavil se tudi
pri naši boš hiši —
to prošnjo gorečo,
svetnik, nam uslišil!
Ne sodi prehudo
ti naših nam grehov,
prinesi igrač nam,
potičk in orehov!

Radivoj Rehar

Miklavžev nožič

»Na čast svetemu Miklavžu za nove hlače... Oče naš...«

»Na čast svetemu Miklavžu za tri velike strdene štruklje... Oče naš...«

»Na čast svetemu Miklavžu za nožič... Oče naš...«

Tako sva molila z bratom na peči ves teden pred Miklavževim večerom. In na večer so prišli parkeljni in Miklavž z njimi. Spet molitve in prošnje za darove. Miklavž je bil usmiljen in je vse obljubil. Ko je pa odšel, so možje, ki so prišli na večer k nam v vas, obsedeli in se niso hoteli ganiti iz hiše. Bližalo se je polnoči, možje pa nikamor. Polaščal se me je obup; ako pride Miklavž mimo hiše in zagleda, da še bedimo, ga ne bo. Zajokal sem in v joku jezno velel: »Tak, pojdite no!« Možje pa so me potolažili, češ, ne boj se! Miklavž je kakor veter. Ne bo zamudil, kar je obljubil.

In zjutraj! Hlače, štruklji, orehi, jabolka, suhe hruške — zvrhan pehar vsega. Toda nožiča — nikjer. Kaj hruške, kaj orehi! Nožič, nožič! Na trmasti jok mi je šlo. Oče me opazi.

»Ali si že dovolj vse pretaknil?«

»Vse, pa nožiča ni, ko sem toliko molil zanj in mi ga je sam Miklavž obljubil.«

»Le išči! Kar Miklavž obljudi, izpolni.« Iščem, skladam na mizo, skladam nazaj v pehar, nožiča ni. Tedaj se me usmili mati:

»Ali hlače nimajo žepov?«

Kar zabliskalo se mi je. Segel sem v žep in potegnil iz njega lep, svetel nožič. Moj prvi nožič! Vedno sem moral prosjačiti za nož. Sedaj sem ga imel. Svojega!

Treba je bilo odrezati šibo, delati ob studencu mlin, narediti ptičnico za lov kalinov, izrezljati iz borovega lubja vola, kravo, moj Bog, in še sto reči: piščalke iz vrbe, strelice za lok, opisati pastirsko palico, da je bila lepo progasta. Res ni mogoče vsega povedati. In za vso to važno obrt sem moral za nož moledovati pri dedu, pri teti, pri očetu, pri materi in vedno poslušati: »Glej, da mi ga ne izgubiš! Da ga ne skrhaš! Da se ne urežeš! Pri priči mi ga prinesi nazaj!« Da, če človek ni svojega orodja sam gospodar, je berač. Hvala Bogu, da je tega beraštva konec. Takoj sem se lotil miklavževine. Najprej strdenega štruklja in ga rezal košček za koščkom. Po nepotrebnem seveda. Rezal in rezljal sem jabolko. Orehe sem klal z nožem, suhe hruške sem si rezal na koščke in sem jih kazal, češ fige imam, prave tržaške fige. Zares čudovito orodje je nož. Za vse je, za kar le hočeš.

Da nisem vse miklavževine še tisto uro zrezal, mi jo je mati vzela in pehar spravila v skrinjo.

Toda nož? Zunaj je bilo snega do kolena in je še naletaval. V gmajno do leščevja nisem mogel. Kar žalosten sem obsedel za mizo in premišljal, kako bi zaposlil svoj nožič, ki se mu je tako silno hotelo rezati. Odpiral in zapiral sem ga, deval v žep, ga jemal spet iz njega in ga odpiral. Svetlo rezilo je kakor lačno gledalo po lesu, po šibi, po delu sploh. Ob tej lakoti po delu se je nož res kar sam od sebe lotil lepe javorove mize. Prav majčkeno je zarezal vanjo, samo drobno škrbinico. Tedaj pa me pogleda oče preko naočnikov, ki jih je imel samo tedaj, kadar je šival ali pa koso klepal. Hitro vstane od mize, odloži šivanje in stopi k peči, se skloni in vzame izpod klopi kaj pripravno sekiro, vejarico, ter jo položi predme. Nož je obtičal v škrbini mize, kakor bi se ustrašil sekire, te velikanke. Jaz sem z odprtimi očmi zijal v očeta.

»Nikar se ne trudi z nožem,« me je izpodbujal oče in si tlačil tobak v vivček. »Miza je velika in težka, ne boš ji zlepa kos z nožem. S sekiro jo daj, jo boš prej pokončal.«

Prižgal si je, sedel spet mirno k šivanju in molčal.

Molčal sem tudi jaz, pogledoval sekiro, pogledoval očeta. Nož je kar sam od sebe izlezel iz škrbine, se plaho zaklopil, kot bi polž skrtil roge, in smuknil v žep. Prijel sem sekiro, jo nesel nazaj pod klop ter splezal za peč. Dolgo sem ždel tamkaj prav v kotu za temenom, roko sem držal v žepu, v roki stiskal nož in ga v mislih spraševal: »Ali si slišal?«

Prav gotovo je moral slišati in tudi razumeti. Zakaj mize se ni nikoli več dotaknil.

Fr. S. Finžgar

vejarica = ukrivljena sekira, ki z njo sekajo veje
teme = vrhnja ploskev krušne peči



Sveti večer

Pri nas je sveti večer doma,
četudi ni zunaj še nič snega,
četudi ni zunaj še nič ledu.

Veliko naberemo si mahu
in smrekovih vej, da božično diše.
Po hriščku zelenem pa kot iz srca
do jaslic pelje svetla steza:

po njej ljubezen do Jezusa gre.

Vital Vodušek

Božični prazniki

1. Jaslice

O božiču imajo otroci največje veselje, ko pomagajo očku postaviti jaslice. Mahu naberejo ali nakupijo in pastirce in ovčice izstrižejo, očka pa naredi na deski iz mahu hrib, pod hribom pa iz lubja betlehemski hlev. Mama je vesela, da so vsi tako zaverovani v jaslice, ker je vsaj pri njenem delu ne motijo. Ali ko so jaslice postavljene, jih pride tudi ona gledat ter jih občuduje, ker so tako neizrečeno lepe. V hlevčku so Marija, Jezušček, sveti Jožef pa osliček in voliček. Smreke in palme se sklanjajo nad razdrapano, zameteno streho; po stezicah hite pastirčki k Jezuščku; ovčice se pasejo po zeleni planinici, vrh planine pa stoji slavno betlehemsko mesto, obdano z mogočnim zidom, ki se iznad njega dvigajo okrogle turške strehe in vitki stolpiči. Nad hlevom pa sije zvezda repatica in angelci oznanjujejo z višave mir ljudem na zemlji. Vse je natančno tako kakor tisto noč, ko se je Jezušček rodil.

Zdaj je treba jaslice še dejati tja, kjer imajo vsako leto svoj prostor, pripraviti lučke ter pospraviti smeti od dela, zakaj na praznik mora biti vse čisto in lepo pri hiši. Ker je mama že spekla potice in storila vse drugo, kar je za praznik treba, je za sveti večer že vse pripravljeno. V mraku pustimo delo, da ne onečastimo tega večera.

2. Na sveti večer

Božič je tih in svet praznik. Gospodar vzame ponev z žerjavico, strese nanjo kadila ter pokadi po hiši. Po vseh prostorih kadi in moli in za njim gre družina. Lepo je ta večer, in ker je Jezuščku na čast zapovedan post, jemo pred polnočnico samo potice, kuhane češplje, krhlje in orehe. Krvavice in druge koline jemo šele po polnočnici ali na sveti dan. Sveti dan je tako velik praznik, da ta dan še v vas nikamor ne gremo.

3. Tepežni dan

Tretji dan po božiču je god nedolžnih otročičev; te je velel hudobni kralj Herodež pomoriti, ko je slišal, da

bo v betlehemskem hlevcu rojeno Dete postalo kralj. Zbal se je za svojo krono in prestol. Toda svetemu Jožefu je angel rekel, naj zbeži z Marijo in Jezuškom v Egipt. Tako je Jezušček ušel strašni moriji. Na ta dan hodijo po nekaterih krajih otroci tepežkat in imajo pravico, lotiti se odraslih. Še celo očka in mamó smejo ta dan s šibo udariti, kar sicer Bog varuj!

Kogar se na tepežni dan otroci s šibo lotijo, se jim mora s kosom potice ali z novcem odkupiti. Tako veli stara pravica. To je lepa pravica in le škoda, da je reveži nimajo vsaj vsak teden. Precej bi jim pomagala.

Janez Rožencvet

Častiljivi koledniki



**Staro šego hranimo,
novo leto znanimo;
mladi Božič in Marija
bodi naša tovaršija;
dani so obeti nam,
zlata zvezda sveči nam,
njene se držimo poči,
da nas zloba ne zaloti
starega prismeđeža
kruteža Herodeža.**

Oton Župancič

Sveti Trije kralji

Trije kralji, sveti kralji:
Gašper s konjem v zlati halji,
Miha s slonom v halji beli,
Boltežar pa na kameli
v Betlehem so jezdili
in pred hlev prijezdili.

Prvi se je ves zamaknil,
drugi k jaslim se primaknil,
tretji pa je zadaj čakal,
da bi Jezus ne zaplakal,
ko bi videl tretjega,
Boltežarja črnega.

Sveti Jožef mu veleva:
»Kralj, le stopi v sredo hleva;
saj ne bo se zasolzilo,
Dete naše, Dete milo:
Ne boji se črnih lic,
črnih se boji dušic!«

Silvin Sardenko

Zima nas moti

Komaj smo prestopili v novem letu šolski prag, so nam že povedali, da bomo konec tega mesca dobili izpričevala o našem znanju in neznanju. Ta mesec je zadnji čas, če hočemo svoje rede še izboljšati, nikakor si jih pa ne smemo poslabšati.

Saj bi se učil, pa —

Oh, koliko težav me moti!

Sneg! Sneženi mož, sneženi val, potem kepanje in sankanje. Pa še led, da na njem šivam čevlje, četudi se hudujejo doma. In zdaj še to! Malo je deževalo, pa je pritisknil mraz, sneg je pomrznil in je trd ko kamen. In zdaj ne poznamo nobenih potov v šolo. Kar čez drn in strn gremo. Pa se mi je nekaj zgodilo. Padel sem na trdem snegu, prav na robu Lesnega brda, pa sem se valil v dolino in sem prišel ven prav ganljivo opraskan po rokah in po obrazu. Zdaj sem že en teden doma —

Oh, kako me je vse bolelo, skelelo in srbelo prve dni! In še ves teden sem bil povezan. Nak, to ni bilo prijetno! Vidite — takole popravljam rede...

Po »Angelčku«

Zimski večeri

Jerica in Tonček sta bila siroti brez očeta in matere. Oče je že pred leti umrl, letošnja zima pa je še mater vzela. Ubogih

otrok se je usmilil stric Tone in ju vzela k sebi. Stric Tone je bil mizar in je imel sestro, ki se je kot mati zavzela za uboga otroka. Zato sta se otroka hitro privajala novim razmeram. Najljubši prostor jima je bila delavnica, kjer je delal mizar Tone. Tam je bilo vse tako lepo navlečeno in toliko deščic in odrezkov, ki so se dali tako raznovrstno porabiti.

Največje veselje pa je bilo za nju, kadar sta smela iti k sosedu Bricu ali kadar so prišli Bričevi otroci k njima v vas. Takrat je odmevala vsa hiša od veselega kričanja. Kako ponosna je bila Jerica, da je že marsikatero tudi težko igro razumela, kako se na primer skrije fižol pod en prst sklenjene pesti in zdaj naj kdo ugame, pod katerim tiči! Še Bric ni zmeraj uganil; in kako zmagovito se je nasmejela stricu Tonetu, ko se je zmotil. Ponudila mu je svojo majhno pest in dejala, kakor je zahtevala igra: »Prepelica v prosi!«

»Ven jo izstrosi!«

»Pod podom?«

»Pod prstom!«

»Pod katerim?«

Tone je pokazal in ni uganil. Stvar ni tako lahka. A tudi med otroki se dobe takšni, ki kaze igro. Tak sitnež je bil Janezek, najstarejši Bričev sin, ki je kmalu potegnil Gašperčka za seboj. Tema dvema se je zdela že marsikatera igra preotročja in Janezek se je ustil, da ne ugame nihče, pod katerim prstom ima prepelico. In res so ugibali vsi zaman. Janezek namreč ni dejal fižola pod noben prst. Ampak to je sleparija. Anka in Rozalka sta tudi sitneža pošteno v strah vzeli. Igrati se moramo zares.

Fr. Detela

Pesem o sinički

*Sinička se je usedla gor na drobno vejico
in je zapela vsa vesela: cicicicido.*

*Oj, kaj že poješ ptička moja pesem to lepo,
ko pa še zunaj zima kima: cicicicido.*

Narodna

Zima odhaja

Sredi zime je predpust, ko ljudje plešejo in ko se nekateri ženijo. O svečnici nesemo v cerkev sveče blagoslovit. Takrat je navadno najhujši mraz. Včasih od mraza drevje

poka, kar je velika škoda, ker je potem les za nič. Na pustni torek nore maškare in tudi otroci se našemijo ter se hodijo po hišah kazat. Veseli so, če jih pri sosedu ne prepoznajo.

Na pepelnično sredo je pa konec predpustnega veselja. Začne se štiridesetdnevni post, v katerem je treba opraviti velikonočno spoved. A tudi na delo je treba spet misliti, zakaj kmalu bo sveti Matija. O njem pravijo: »Sveti Matija led razbija; če ga ni, ga pa naredi.« In to je res. Kadar je prej mehko vreme, o svetem Matiji vselej na novo pomrzne. Hud mraz pa tedaj odjenja; to nam je še bolj po godu.

Naj je namreč zima lepa kakor hoče, slednjič se je le naveličamo. Ledenice so polne, mraza in snega smo se naužili, drsanja, sankanja in smučanja nam je pa tudi dovolj. Spet si zaželimo živega zelenja in cvetja. Zato se nam zdi, kakor da je že pomlad dihnila, kadar po svetem Matiji kak dan zaveje toplejši veter.

Ti dnevi med zimo in pomladjo so včasih na moč lepi. Najhujše smo prebili in veselimo se teloha, ki včasih že v zimi cvete, in trobentic, ki se prve pokažejo kje v kopni rebri. Sonce res še ni čisto zdravo in nekatere dni je rdeče kakor lice vročičnega otroka, ali od dne do dne se popravlja in dobiva staro moč.

Slednjič je zemlja vsa kopna in zima je minila. Z njo vred je minilo tudi leto. Štirje letni časi so se zorstili med tem, ko je zemlja pretekla svojo dolgo pot okoli sonca. Kar se je med letom rodilo, so angelci vpisali v knjigo, in kar je med letom preminilo, je dobilo v tej knjigi svoj križ. Kar živi in biva na zemlji že od lanske spomladi, dobi pa novo črto, ki pomeni, da so se ljudje, stvari in bitja za eno leto postarali.

Vse to imajo angelci zapisano, in kadar konec leta zaznamujejo vse črte, gredo Bogu Očetu povedat, da je sonce spet čisto zdravo. Bog Oče se nasmehne, tleskne z rokami in pravi: »Dobro, pa napravite novo pomlad!«

In kakor bi jih iz koša stresel, se vsujejo angelci iz nebes na zemljo, kjer se razprše po hribih in dolinah, da pripravijo pomlad. Ptički, ki imajo drugačna ušesa in drugačne oči kakor mi, jih pa vidijo in slišijo. Veseli prilete na naše vrtove in cvrče:

»Kmalu bo pomlad, kmalu bo pomlad.« Janez Rožencvet

Babica pripoveduje



Zakleta kraljična

Tam sred lesa zapuščen kraj,
tam stal je grad zaklet nekda.

Tam spala je že tisoč let
kraljična kakor rajski cvet.

A nihče v lozo ni prišel,
da bi prelepo spet otel.

Pa v gozdu zgubil kralj se mlad
in prišel je pred bell grad.

In v grad se kralj izgubil je,
kraljično tam poljubil je.

In glej — vzbudila se takoj,
za ženko kralj jo vzel s seboj.

D. Kette

Babica pripoveduje

Tinka: Mamica, povejte nam kakšno povest.

Babica: Ti reč ti taka, jo pa povem. Pa je ne bi, ko bi ne bila prav za vas.

Minka: Prav za nas?

Babica: Povest o skopem hribu. Ali veste otroci, kje je skopi hrib?

Tinka: Vemo! Nad Lukovim breznom je.

Babica: Tam je, tam. Ali ste že bile gori?

Minka: Večkrat že, ko smo šle jagode nabirat.

Babica: Tega pa ne veste, zakaj mu je tako ime.

Zinka: Tega pa ne vemo, babica. Povejte nam vi.

Babica: Ali se ne boste bale?

Minka: Ne, nič se ne bomo!

Babica: Če se ne boste bale, je ne povem.

Tinka: Se pa bomo, kakor hočete, mamica.

Minka: Če rečete, naj se bojimo, se bomo bale, če pa rečete, naj se ne, se pa ne bomo.

Babica: Hočem, da se bojite in ne bojite.

Minka: Vse obenem?

Babica: Vse obenem.

Tinka: Dobro, mamica. Z enim očesom se bom bala, z drugim pa ne.

Babica: To ni za oči, to je za srce.

Minka: Povejte nam povest, jaz se bom bala in se ne bom bala.

Zinka: Ali je to mogoče, mamica?

Babica: Mogoče, pa še prav lahko mogoče. Samo treba je poprej slišati povest o skopem hribu.

Tinka: (in drugi dve se sklonita k babici) Pričnite, pričnite!

Babica: Takoj pričnem. Ti reč ti taka. Prinesite mi palico, da se naslonim nanjo. (*Tinka jo ji ponudi.*) Tako naslonjena laže govorim.

Zinka: Tiho, poslušajmo. Jaz se že kar bojim.

Babica: Torej pričnem. Otroci, vi še ne veste. Skopi hrib je ropar.

Minka: Joj! Ropar!

Tinka: Potem pa ne pojdemo več gori.

Zinka: Nikoli več!

Babica: Ali se že bojite?

Tinka: Ne še.

Babica: Ne še? Torej moram nadaljevati.

Zinka: Le, mamica, le!

Babica: Skopi hrib je ropar. Pa sedaj ne more več ropati.

Tinka: Zakaj ne?

Babica: Sedaj je ropar mrtev. Včasih pa je bil živ. Vrh hriba je stal grad. Na gradu pa je prebival graščak. Krog in krog hrib in svet, vse je bilo njegovo. Pa še ni bil zadovoljen. Prišli so ga kočarji izpod hriba prosit: »Smemo v hrib pobirat vsaj sušje, ki pada z drevja?« — »Ne!« je zakričal nad njimi. »Sušje strohni in mi pognoji hrib.« Nekoč je prišla v hrib huda zima. Hujše ne pomnijo ljudje ne prej ne pozneje. Graščak je kuril in kuril vse peči, da bi se ogrel, pa se ni mogel. Pri peči, zakurjeni peči, je sedel, pa se je tresel od mraza kakor trst na vodi, zakaj zima je pregnala vso toploto iz njegovih sob in peči. Graščak pa je kuril — in vzdihoval: »Oh, ta ogenj, kakor v peklju gori in nič ne segreje.« Čez tri mesece je zima minila in prišla je pomlad. Pa na gori ni našla ne graščaka ne gradu. Vse se je spremenilo v led in kamen. Pomlad je stajala led in pritekli so studenci. In še vedno teče studenec po hribu. Ali ni to grozna povest?

Zinka: Grozna povest. Vsa se tresem.

Tinka: V hrib ne pojdemo več.

Babica: Ali se res bojite hriba?

Zinka: Res, mamica.

Minka: Rekli ste, naj se bojimo.

Babica: Dejala sem: Bojte se in se ne bojte. Pač, otroci, bojte se skoposti, a hriba se ne bojte. Hrib je nedolžen, a skopost je krivična.

S. Sardenko

Bajka o siroti in škrateljčkih

Živela je deklica, borno živela,
brez ateja, mamice;
ničesar ubožica ni imela —
ne bilke, ne slamice.

In o zlatem je jutru sirotica vstala,
napótila v daljni se svet,
da ateja, mamico bi poiskála,
napótila v daljni se svet.

A znala ni steze, a znala ni pota
in v gozd je zašla temán,
in glasno je jókala mlada sirota,
ko zbežal je beli dan.

In ko je ležala tam v vzdihljajih glasnih,
prišli so k njej škrateljčki
in dali zlata so in biserov jasnih
ji dobri prijateljčki.

In peli so z njo in pri njej so ostali
vso dolgo, čarobno noč
in k dobrim ljudem so ji pot pokazáli,
ko zjutraj odšli so proč.

Cvetko Golar

Uboga Terezinka

Uboga Terezinka je stanovala s svojo materjo v leseni koči tam daleč na kraju vasi. Bila je dobra, postrežljiva in ponižna deklica. Vroče je ljubila svojo mater in se trudila od ranega jutra do pozne noči, da bi ji mogla s čim boljšim postreči.

Blizu koč je stala kapelica Matere božje. Terezinka jo je vedno krasila s poljskim cvetjem, kadar koli se je vračala s polja domov. Ko gre nekega dne zopet z jerbasom trave na glavi mimo bele kapelice, ji pride nasproti stara in slaba ženica in jo prosi vbogajme. Deklica hitro poseže v žep in ji da kos kruha, ki ji je od kosila ostal. Potem pa pravi: »Kam pa greste tako pozno, stara žena?« — »Ah, kaj vem,« vzdihne ženica. »Ves svet je moj.« — »Pa pojdite z menoj,« pravi Terezinka, »boste čez noč pri nas.« Stara žena se veselo nasmehe in gre za deklico. Ko prideta v koč, strese Terezinka travo v kot, starka pa jo prosi: »Pusti, deklica, da izberem iz nje nekoliko marjetic.« — »Zakaj ne!« se zasmije deklica, »kolikor hočete!« Tedaj nabere žena šopek belih marjetic in jih da Terezinki, rekoč: »Na, Terezinka, vzemi jih in otakni jih v vodo, da ne zvonejo. Dam ti jih za plačilo, ker si tako dobra in postrežljiva. Pa ne smeš misliti, da je to majhen dar.« Deklica se smehlja stari ženici, vendar je ne mara raz-

žaliti, zato vzame marjetice in jih vtakne v kozarec z vodo. Potem pa napravi ženici mehko ležišče in gre tudi sama spat.

Ko se drugo jutro prebudi, zapazi, da starke ni več v hiši. Že pred svitom je vstala in odšla. Toda drugo čudo je čakalo našo Terezinko. Ko pride h kozarcu z belimi marjeticami, kaj zagleda? ... Krog in krog kozarca je polno cekinčkov, a na stebelcih so se prikazovali že novi cvetovi, ki so vidno rastle in se razcvitali. To je bila deklica vesela! Sedaj je lahko nakupila zase in za bolno mamico vsega, kar sta potrebovali. Nič več se ji ni bilo treba ubijati za vsakdanji kruh, zakaj marjetice so vsako jutro pognale nove cvetove. Tako je bila Terezinka obilo poplačana za svojo dobroto.

D. Kette

O Indiji Koromandiji

In vsaka stezica povede te v Rim,
pa če še tako je izgubljena,
tja v Indijo, tja v Koromandijo
pa roka ne kaže nobena.

*Tam v Indiji, tam v Koromandiji
bonbončki visijo raz veje
in izpod grmiča se vsakega
medena potičica smeje.*

Morda pa orehovo rajši imaš?
Rozinovo? — Hočeš peruti?
In vile zvečer te uspavajo,
in ptičice zjutraj pojó ti.

Tja v Indijo, tja v Koromandijo
pa dedek naš lani odšel je:
»Otroci, le pridno ubogajte!
Ko vrnem se — to bo veselje!«

In čakali smo ga in čakali,
a zdaj ga več nihče ne čaka;
gotovo tam cvička dolenjskega je,
gotovo je mnogo tobaka!

Oton Župančič

Bajka o mesecu in zvezdicah

Nekoč so se zvezde z mesecem igrale skrivalnice. Vso noč so tekali okrog in se lovili. Pa je neka poredna zvezdica mesecu spodnesla nogo, da je padel in se razbil. Pol ga je obviselo na nebu, a druga polovica je pala v morje in tam obležala. Ko je Bog opazil, da je le pol meseca na nebu, je vprašal, kaj se je zgodilo. In je izvedel, da so se mesec in zvezde igrale skrivalnice in je neka poredna zvezdica mesecu podstavila nogo, da je padel. Katera zvezdica je to naredila? Nobena se ni hotela oglasiti. Bog pa je hotel vedeti, da bi jo kaznoval, kakor je zaslužila. Poklical je takoj prvo zvezdico in jo vprašal, ali je ona mesecu nastavila nogo, da je padel. Zvezdica mu je odgovorila, da tega ni storila ona, ker je takrat že spala. Bog je poklical drugo zvezdico. Vprašal jo je, ali je bila ona mesecu podstavila nogo. Ne, tudi ona ne. Prav tedaj se je igrala z nekim otrokom, ki ni mogel spati, in mu mežikala z neba, da ni jokal. Poklical je tretjo zvezdo. Ta se je izgovorila, da je tisti čas svetila nekemu potniku, ki se je bil izgubil v gozdu. Ni se utegnila igrati z mesecem... In Bog je poklical četrto zvezdo... in peto... in enajsto... In ker je zvezd več kot sto, več kot tisoč, več kot milijon, bi predolgo trajalo, če bi hoteli vsako posebej naštet. Bog je torej poklical pet sto in devetnajsto zvezdo. Ali je ona to naredila? Zvezdica je močno zardela in se tako izdala. Ne bi mogla tajiti. Da, ona je bila. Povesila je glavico, solze so ji tekale iz oči in se spreminjale v bisere. Bog pa je bil strog in jo je za vedno spodil z neba. Zvezdica se je še enkrat zalesketala, nato se je utrnila — nihče več je ni videl. Polovica meseca pa še vedno leži v morju. Kdor ne verjame, naj gre gledat, a naj pazi, da ne utone.

Fr. Bevk

Pust ali Kurent

V starih časih je živel na svetu tudi Kurent. Dasi je uganil marsikako burko ter celo smrti in hudobcem načajal, vendar prebiva tudi on v nebeškem kraljestvu.

Služil je pri nekem bogatem kmetu celih sedem let; pri-slужil si je sedem dinarjev in eno suknjico. Ko je dokončal to službo, se je napotil po svetu. Koder koli je hodil, je vpil: »Sedem let sem služil, sem sedem belih denarjev zaslužil in

eno suknjico.« Srečavali so ga berači in Kurent jim je kmalu ves denar razdal. Končno mu ostane samo še suknjica. Ali glej, poprosi ga za mili dar še en berač, ki je bil sam gospod Bog. Ker pa ni imel Kurent nobenega denarja več, mu da suknjico.

Nazadnje pa je moral Kurent umreti. Sveti Peter ga ni pustil v nebesa, pa toliko mu je vendar popustil, da mu je nekoliko vrata odprl, češ naj vendar malo v nebeško slavo pokuka. Pust pa je uporabil to priliko in je vrgel skozi odprtino klobuk v nebeški dvor, potem je pa rekel, da gre ponj. Ko pa je bil že v dvoru, se je usedel na klobuk, rekši: »Bog je dal tako pravico, da sme vsak na svojem sedeti.« — In ostal je v nebesih.

Narodna pripovedka



Kralj Matjaž

Kralj Matjaž, junak slovenski,
Kralj Matjaž, ki v gori spi,
strašne sive brke ima,
dolge cele vatle tri.

Milijon vojakov ima,
vsi krog njega zbrani so,
radi bi se vojskovali,
pa preveč zaspani so.

Jaz pa sedem na konjiča
in pojaham v goro to
in pocukam Kralj Matjaža
za muštace in bradó!

Vida Jerajeva

Zgodba o Storžku

Stari Pepek je tesal tnaló. Rezal je iz njega leseno punčko, lutko ali dondka. Ko ga je izrezal, pa je lutka spregovorila. Pepek je bil žive lutke vesel in ji je dal ime Storžek. Čudne reči je Storžek doživel, preden je iz dondka postal resničen človek. Pa poslušajte nekaj teh čudežnih dogodivščin.

Izbirčni storžek

Storžek se je ves dan potepal. Ves premražen in lačen je prišel domov in je pripovedoval očetu Pepku o svojih nesrečah. Pepek pa je iz vsega njegovega zmešanega pripovedovanja razbral le to, da dondek umira od velike lakote. Potegnil je iz malhe tri hruške in mu jih izročil z besedami:

»Te tri hruške bi bile moj zajtrk, a rad jih dam tebi. Pojej jih in Bog ti jih blagoslovi!«

»Če hočete, da jih pojem, bodite tako dobri in mi jih olupite!«

»Olopiti jih?« se je zavzel Pepek. »Nikoli ne bi mislil, otrok moj, da boš tako izbiričen in sladkosned. Slabo, slabo! Veš, na tem svetu je treba privaditi grlo že v otroških letih na vse, ker ne ve se, kaj človeka vse doleti. Toliko slučajev je!...«

»Modro govorite,« pritrdi Storžek, »a vendar jaz ne bom nikdar jedel sadja, ki ne bi bilo olupljeno. Olupka ne morem, pa je!«

In dobričina Pepek je vzel nožek in s sveto potrpežljivostjo olupil hruške in spravil vse olupke na vogalu mize.

Ko je Storžek dvakrat usekal in pojedel prvo hruško, je zamahnil, da bi vrgel ogrizek skozi okno, a Pepek mu je zadržal roko in dejal:

»Ne zametuj ogrizka — vse utegne priti na tem svetu še prav!«

»A jaz ogrizkov ne jem, res ne!« je kriknil dondek in zapihal ko gad.

»Kdo ve? Toliko slučajev je!...« je ponovil Pepek in se ni razgrel.

In tako se je zgodilo, da so se trije ogrizki pridružili olupkom na vogalu mize, ne da bi šli skozi okno.

Ko je pojedel — ali bolje rečeno — požrl vse tri hruške, je Storžek široko zazijal in cmereč se rekel:

»Zdaj sem pa v drugo lačen!«

»A jaz, otrok moj, nimam prav nič drugega, da bi ti dal.«

»Prav prav nič, nič?«

»Imel bi, a samo te olupke in ogrizke.«

»Sila kola lomi,« je rekel Storžek, »če ni drugega, pojem pa en olupek.«

In začel je žvečiti. Spočetka je usta nekoliko skremžil, potem pa je pojedel drugega za drugim vse olupke kakor bi pogledal. In za olupki tudi ogrizke in ko je vse pospravil, se je zadovoljno potolkel z rokami po trebuhu:

»Zdaj sem pa dober, zdaj!«

»Vidiš,« je pripomnil Pepek, »kako sem imel prav, ko sem ti rekel, da se človek ne sme razvaditi in biti preveč izbirčen in sladkosned. Dragi moj, nič se ne ve, kaj človeka vse lahko doleti na tem svetu. Toliko slučajev je!«...

Storžku se nos podaljša

Lutkar Ognježrl je podaril Storžku štiri zlatnike, da jih ponese domov očetu. Storžek pa ni šel domov, ampak se je potepal v slabi družini, kjer so ga doletele številne nesreče. Skoraj bi bil umrl, da ga ni rešila njegova prijateljica, deklica s sinjimi očmi, dobra Sojka. Pri njej je ozdravel in nato ji je pripovedoval o svojih nezgodah. Ko je končal, ga je Sojka vprašala:



»In zdaj, kje imaš one štiri zlatnike?«

»Zgubil sem jih!« je odgovoril Storžek, a se je zlagal, ker jih je imel v žepu.

Komaj je izbleknil laž, mu je nos, ki je bil že tako dolg, zrastel kar za dva prsta.

»In kje si jih izgubil?«

»Tu, blizu, v gozdu.«

Ob tej drugi laži se mu je nos še bolj podaljšal.

»Če si jih izgubil v bližnjem gozdu,« je rekla Sojka, »jih poiščemo in najdemo: vse, kar se izgubi v sosednem gozdu, se vedno najde.«

»O, zdaj šele sem se prav spomnil,« je povzel dondek zmedeno, »onih štirih zlatnikov nisem izgubil, le požrl sem jih, ne da bi zapazil, ko sem pil zdravilo.«

Na to tretjo laž se mu je nos tako nenavadno podaljšal, da se ni mogel ubogi Storžek nikamor več obrniti. Če se je obrnil sem, je zadel z nosom ob posteljo ali ob šipe v oknih, če se je obrnil tja, je opletal z njim po stenah in vratih, če je privzdignil glavo, je tvegaj, da ga ne zabode Sojki v oko.

Sojka ga je gledala in se smejala.

»Zakaj se smejete,« jo je vprašal dondek ves zmeden in v skrbeh zaradi presnetega nosu, ki je še sproti rastel.

»Smejim se laži, ki si jo izbleknil.«

»Kako veste, da sem se zlagal?«

»Laž, otrok moj, je lahko spoznati; dooje vrst jih je: so laži, ki imajo kratke noge, in so debele, da jih je mogoče koj otipati, in laži, ki imajo dolg nos. Tvoja na primer, je ena izmed onih, ki imajo dolg nos.«

Storžek, ki od sramote ni vedel, kam bi se del, je poskusil pobegniti iz sobe, a ni prišel na plano, ker je bil njegov nos tako zrastel in se zdaljšal, da ni mogel več skozi vrata.

Storžku zrastejo oslovska ušesa

Storžek je s tovariši zašel v prečudno deželo igriško. Tam se je pet mesecev samo igral in zabaval. Potem pa je doživel presenečenje.

Presenečenje? Kakšno je bilo?

Jaz sam vam povem. Dragi moji prijateljčki: presenečenje je bilo, ko se je Storžek zbudil in se je hotel popraskati po glavi, a je zapazil . . .

Uganite, kaj je zapazil?

Zapazil je v svoje največje začudenje, da so mu zrastle več kot ped dolga ušesa.

Saj veste, dondek je imel sicer že od rojstva majcena, majcena ušesa, da se s prostim očesom niso niti videla! Misliti si zato morete, kako je ostrmel, ko je zapazil svoja ušesa, ki so se mu čez noč tako podaljšala . . . Bal se je, da bi ga kdo ne videl.

Hitro je šel, da bi si poiskal ogledalo, a ker ga ni dobil, je napolnil skledo z vodo, in ko se je pogledal vanjo, je videl, česar ne bi želel nikdar videti: videl je namreč svojo podobo, ozaljšano s sijajnim parom oslovskih ušes.

Mislite si sami žalost, sramoto in obup ubogega Storžka!

Začel je jokati, cviliti, tolči z glavo ob zid, a čim bolj je obupaval, tem bolj kosmata so postajala ušesa proti vrhu.

Na ta šum in predirljive klice je vstopila v sobo lepa Marmotica, ki je stanovala v zgornjem nadstropju; ko je videla dondka v taki besnosti, ga je vprašala z izklesano besedo:

»Kaj ti je, dragi podsobar?«

»Bolan sem, Marmotica moja, zelo bolan in bolezen je taka, da me je kar strah! . . . Se razumeš kaj na utripanje žile?«

»Malce.«

»Poslušaj tedaj, če bi imel slučajno mrzlico.«

»Marmotica je dvignila desno tačko in ko je ugotovila, kako bije Storžku žila, je vzdihnila in rekla:

»Prijatelj, jako mi je žal, da ti moram povedati slabo vest! . . .«

»To bi bila?«

»Grozno grdo mrzlico imaš!«

»Kaka mrzlica je to?«

»Oslovska.«



»Take mrzlice ne razumem!« je odgovoril dondek; a jo je še predobro razumel.

»Potem ti jo razložim,« je pristavila Marmotica. »Vedi tedaj, da v dveh ali treh urah ne boš več ne dondek ne deček...«

»Kaj pa bom?«

»V dveh ali treh urah boš pravi pravcati osel, kot so osli, ki jih jašejo kmetice, ki tovorijo z njimi mleko v Trst...«

»O jaz revež, o jaz revež!« je zatulil Storžek in se grabil za obe ušesi z obema rokama in jih je besen vlekel in mečkal, kot bi bila ušesa koga drugega.

»Dragi moj,« je povzela Marmotica, da bi ga potolažila, »kaj hočeš? Tako ti je usojeno. Tako je pisano v zakonih pameti: Vsi malopridni otroci, ki ne marajo za knjige, šolo in učitelje in samo preigrajo svoje dneve ob igračah in zabavah, postanejo prej ali slej osli.«

»Ali je prav zares tako?« je ihteč vprašal dondek.

»Tako je in nič drugače! In zdaj je jok zaman. Moral bi bil prej misliti!«

C. Lorenzini - Lovrenčič

Prišel je ciganček

**Prišel je ciganček,
sajast kakor vranček,
majhen kakor škrat,
gibčen kakor gad.**

**Ni imel nič suknje,
a v klobuku luknje;
v trdem snegu bos
kakor v grmu kos.**

**Tisto pa le znal je:
gosilce igral je
milo in lepo
kakor malokdo.**

**In ljudje so znali,
da je umen mali,
stekli so domov
poiskat darov.**

**Šel je proč ciganček,
kričal kakor vranček,
skakal kakor škrat,
sit in pa bogat...**

Fr. Ločniškar

Naše ljube živalce



Domače živali

Psiček laja: hov, hov, hov!
Jutri pojdem spet na lov,
na gorice po srnice
in po zajce, po lisice,
po volkove in volčiče,
po medvede, medvediče.
Puške bodo pokale,
zverí v gozdu stokale.
Psiček laja: hov, hov, hov!
Jutri pojdem spet na lov.

Mačka mijavka: mrrmrmjav!
Miška vredna sedem krav!
Miška teče: tek, tek, tek!
jaz jo gonim: pek, pek, pek!
Miška zlomi si nogo,
jaz jo primem — v gobček z njo.
Dve za zajtrk, dve v kosilo,
tri k večerji — ni obilo.
Mačka mijavka: mrrmrmjav!
Miška vredna sedem krav!

Koza vpíje: mekeke!
Vse gorice zelene.
Kje sta kozel in kozica?
Da ne pride volk, volčica,
volk, volčica »dudeldu«,
ki živita brez domu!
Volk za grmom, sivi tat,
plane kozi — skok! — za vrat.
Koza vpíje: mekeke!
Volk me stisnil je v zobe.

Krava v sencí ruče: mív!
Jaz bi rada šla domov.
Čaka mene tele v hlevi,
a predolgo je do dreví.
Volek modro govori:
Tele naj še potrpi,
da pastirček »ruríro«
v rog zatrobí nam glasno.
Krava v sencí ruče: mív!
Jaz bi rada šla domov.

Konjič vriska: ihaha!
Dobro biti je doma:
sena dosti, ovsu dosti,
nič ne vemo, kdo se posti;
ali kadar popotujem,

popotujem in cestujem,
kola vozim, sedlo nosim,
lačen hodim, slame prosim.
Konjič vriska: ihaha!
Dobro biti je doma.

Fr. Levstik

Kužek in Sultan

Zgodilo se je, da se je zgubil kužek od svojega gospodarja. Ves božji dan se je klatil okoli in šele na večer je pricapljal proti domu. Luna je svetila in bila je lepa, jasna noč. Pred hišo je stal Sultan in sprejel ubogega kužka z glasnim lajanjem.

»A kako je to, kužek, da si danes sam?« vpraša Sultan psička.

»Izgubil sem se, dragi Sultan. Kaj pa ti delaš tu zunaj?«

»I glej ga, hišo varujem, kakor se psu spodobi. Kaj ti nimaš takega opravka?«

»Kaj še,« vzklikne kužek ponosno. »Jaz delam vse kaj drugega. Kadar sem pri gospodi, se postavljam na zadnje noge, podajam zdaj levo, zdaj desno tačico, skačem čez palico in še druge take umetnosti razkazujem. Vidiš, Sultan, moje delo je pač vse bolj imenitno kot tvoje.«

Kaj je hotel Sultan na tako bahanje odgovoriti? Sram ga je bilo in molčal je.

Kar se priplazi izza vogla siv, gladen volk. Rep vlačí po tleh, oči se mu bliskajo kot dva žareča ogla.

Hej, to je pobral kužek pete in zbežal v hišo! Ves se je tresel, kot bi ga bili pravkar iz vode potegnili.

Ne tako Sultan! Pogumno je skočil pred volka, ga z glasnim renčanjem pozdravil in mu pokazal svoje svetle, bele zobe. Volk se je prestrašil in kar se da hitro zapustil nevarnega soseda.

Ko ga je tako odpodil, je legel Sultan zopet pred hišna vrata, nekoliko zamižal in pomislil: »Hm, kuže, z vsemi svojimi umetnijami si vendarle velik strahopetec.«

D. Kette

Ako Bog da

Jurij je vprašal svojega soseda Andreja, ali pojde drugega dne na semenj. »Pojdem«, odgovori Andrej, »ako Bog da!«

»Tudi jaz pojdem«, reče Jurij, »naj Bog da ali ne.«

Ko se drugega jutra Andrej zdrami, vstane in se napravi na semenj ter pokliče soseda, mimo njegove hiše gredoč: »Jurij, ali slišiš, pojdiva na semenj!«

»Prijatelj, jaz ne morem«, mu odgovori sosed, »nocoj mi je konj poginil.«

Po V. Vrčeviču

Manca



Manca je zgubila mater in očeta. Ostala je sirota na tem božjem svetu.

Ljudje so ji dali v roke šibo in jo postavili na pašnik. Podnevi na pašniku, ponoči v hlevu, taka je bila zgodba njene mladosti.

Lep hlevac je bil to. Pobeljen kakor hiša, tlakovan in voda in luč v njem.

Manca se je ugnezdila v njem, odklonila podstrešno sobo in nad svoj snažni pógradek pribila na steno sv. Ano, edini ostanek dediščine po mami. Z njo je hodila po službah od hiše do hiše.

Ko je gospodinja po štirinajstih dneh pogledala v hlev, se je razveselila.

»Mama, vaše kravice so kakor otročiči,« je pripovedovala Manca. »Pisana je nagajivka, hudobna pa ni. Vselej hoče košček kruha, sicer ne da mleka. Bistrica mi je požrla pol predpasnika, lišpavka ti, kakor da ne bi imela sena, ki diši kot vijolice.«

»Mmu,« je rekla Bistrica in jo pogledala z veliki očmi.

»Aha, glejte, da ve, ker sem jo zatožila! Pboljšaj se! — Kostanja, ta je kakor gospodinja. Vidite, kako stoji na široko. In njena koža! Sam žamet, tako je mehka. — Rožmarinček...«

Teliček Rožmarinček se je oglasil: »Mee!«

»Oj ti spestovanček, til Ali veste, da se je ponoči raztvezel in jo prikopal k moji postelji, poiskal skorjo kruha, ki sem jo vtaknila pod zglavje, in mi jo je pohrustal. Tak je!«

»Meee,« je zaprosil Rožmarinček Manico, naj ga ne črni in pomahljal z belim repkom.

»Nič meee! Kar molči. Sedma pravi: Ne kradi! Kje je šiba?«

Gospodinja je poslušala, ustnice pa so ji migljale v široko pohvalo.

Fr. S. Finžgar

Pógradek = iz desk zbita postelja v hlevu.

Lišpav = kdor bi rad veljal za lepega.

Lišpava krava = kočljiva, izbirčna krava.

Spestovanček = ki je spestovan, raznežen teliček.

Kokodin

Imeniten je bil res Kokodin; videlo se je vsaj, da se je sam sebi zdel silno imeniten. Noben petelin v okolici ni tako visoko pokonci nosil žarečega grebena, noben se ni ponašal s tako dolgimi, tako ostrimi ostrogami kakor Kokodin, strah vsem sosednim petelinom. Kako mogočno sta mu visela dolga podbradka!

S svojim ostrim, srditim pogledom je imel v strahu vse dvorišče. Enkrat zakokotati in z glavo zmajati je bilo dovolj — in vse mu je bilo pokorno. Gorje pa porednemu petelinčku, ako se je Kokodin usrdil nad njim! Kar jezno je jel ob tla brusiti svoja zakrivljena perutna peresa, bridkim sabljam podobna. Celo domači maček Kara Mustafa mu ni hodil rad pred obličje.

Vedel se je Kokodin oblastno, kakor da je njegovo vse lepo domovje. Tako moško ni stopal, tako visoko ni privzdigoval noge niti sam gospodar po dvorišču!

J. Stritar

Ob vodi

Ga ga, ga ga, ga ga,
nič ti ne pomaga,
če še bolj čeblijaš:
takih pisanih jajček,
kot jih nese zajček,
nestí, gos, ne znaš.

Rac, rac, racman, kam racaš?
rac, rac, racman, kaj mi daš,
pa povem ti, kje je mlaka,
tam te tvoja račka čaka —
račka žabice lovi,
sebi trí in tebi trí.

O. Župančič

Mačka, miš in miška

Mačka: Miška moja, pojdi sem,
s tabo se igrati čem;
rada bi te gladila,
plesati navadila.

Miš: Dete ljubo, pazi mi,
k mački tja ne lazi mi.

Mačka: Kup orehov jaz imam,
pridi k meni, vse ti dam.

Miška: Poslušajte, mati vi,
kaj mi teta govori.
Naj no smuknem tja lepo,
jedrce je le sladko.

Miš: Dete, molči, umikaj se,
mački ne dobričaj se!

Mačka: Vidiš, debeličica,
tukaj je potičica,
polna masla in medu,
grozdnih zrnc in sladu.

Miška: Mati, mati, naj no grem!
Teta dobra je ljudem.

Miš: Oj, ne hodi ji k nogam!
teta misli tebe ham!

Miška: Mati, gleda prelepo
izpod čela nje oko!

Mačka: Nič se mene ti ne boj,
teci semkaj, tam ne stoj!
(Miška smukne k mački.)

Miška: Mati, mati, oj gorjel
Med zobmi drži me že.

Miš: Kadar ubit lonec je,
potlej kuhe konec je;
k mački gluha tekla si,
gobček si opekla si.

Miška: *Mati! grozno me boli,
strla mi je vse kosti!*

Fr. Levstik

Palček

Ptiči so hoteli imeti kralja in so sklenili, da naj bo tisti njihov kralj, ki bo zletel v največjo višavo. Vsi ptiči so se vzdignili in tudi palček je mislil, da ne sme zaostati. Ali revše je dobro vedelo, da se v letanju ne more meriti z drugimi, zato je poskusilo z zvijačo priti do največje časti. Moj palček, ne bodi len, smukne pod letečo štorckljo ter se skrije med perje, česar pa štorcklja še zapazila ni. Ptiči lete in lete, vse više in više, ali sčasoma opeša drug za drugim in nazadnje se samo še orel in štorcklja zibljeta v zraku. Naposled jame tudi štorcklja pešati — zdajci ji stržek izleti izpod perja in se predrzno meri z orlom. In glej! Orel res omahuje, stržek ga premaša in hoče biti kralj. Toda ptiči so zvedeli za njegovo goljufijo, zato so ga hoteli ubiti in bi ga tudi bili, da se jim ni o pravem času zmuznil in skril v mišjo luknjo. V njegovo sramoto so mu pa vzdeli ime kraljiček.

Po Fr. Erjavcu

Škorec

Star gozdar je imel škorca, ki je znal prav razločno izgovarjati nekatere besede. Če je vprašal gozdar: »Škorec, kje si?« je odgovoril vselej prav gladko in glasno: »Tukaj sem!« Nobenega ptiča gozdar ni imel tako rad, kakor škorca.

Tudi sosedov Tone se je tega ptiča zelo veselil, zato je pridno zahajal h gozdarju.

Nekega dne pride Tone zopet v vas. Gozdarja ni bilo doma. Tone pogleduje po lepem ptiču, ki je skakal po sobi. »Ko bi bil ta ptič moj«, si misli deček, »to bi bilo kaj!« Urno



stopi za krotkim škorcem, ga ujame in vtakne v žep. Tiho se misli pobrati in odnesti lepega ptiča.

Kar stopi gozdar v sobo. Da bi razveselil mladega dečka, pokliče po stari navadi: »Škorec, kje si?« In škorec v dečkovem žepu odgovori prav krepko: »Tukaj sem!«

Tako je bila dečkova tatvina odkrita. Gozdar je Toneta hudo pokaral. Za kazen ni smel nikoli več k njemu priti, da bi se veselil učenega škorca.

Po K. Schmidu

Jež in lisica

Bila je huda zima, da je drevje pokalo.

Vsaka zver se stiska v svoj kotec. Medved počiva v brlogu, zajec čepi pod svojim grmom, lisica obira v votlini kosti, ki si jih je nanosila od daleč. Le ubogi jež s svojo ostro suknjo ne more dobiti strehe. Vsakdo se ga boji.

Ves zmrzel prileze k lisici na prag in prelepo prosi, naj ga vzame pod streho, da ga ne bo konec od prevelikega mraza.

»Hodi le dalje!« veli lisica. »Bila bi nama luknja pretesna. Poišči si lepšega prostora!«

»Usmilite se, dobra mamka!« prosi jež. »Ne bom vam delal nobene nadlege. Lepo čedno se stisnem v svoj kotec in tiho bom dihal, da bom le na toplem. Saj vidite, da sem potreben strehe. Rad bom ubogal, kar koli mi porečete.«

Lisica, dasi zvita, se da preprositi in vzame ježa pod streho. Prve dni sta se lepo imela. Bil jima je kratek čas. Ko se pa jež privadi, se začne iztezati in pikati ubogo lisico s svojo trnovo kožo.

Lisica mu očita: »Ali ne veš, kaj si mi obetal?«

Jež pa se le izteza in zbada lisico, rekoč: »Starka, če ti ni prav, pa pojdi drugam!«

Lisica se umika, dokler se more, naposled pobegne. Jež pa si osvoji vso luknjo.

A. M. Slomšek

Medvedek markec

V našo vas so prišli oni dan cigani, pravi cigani — tri voze jih je bilo in četrtega pol. To je bil direndaj! In so jih prišli gledat možje in otroci iz dveh, ženske pa iz treh vasi. Da, da — ampak taka stvar ni kar tako, o ne. Stari cigan, ki so ga klicali



Pero, je zdajci odprl pred ljudmi zaboju podobno stvar in iz nje je za črnim smrčkom pogledal rjav medvedek, pravi medvedek! Kako srčkan je bill!

»Eeeeeee,« je zapel stari cigan Pero in se ozrl po vaščanih, »pleši, pleši medula... pleši, pleši medula!«

Debela ženska je prišla boben in je udarjala nanj. Medvedek je zlezl iz kletke, povohal s smrčkom na levo in desno in se postavil na zadnji nožici.

»Pleši, pleši, medula!«

Boben je pel, medvedek, ki so mu rekli tudi Markec, pa je žalosten zaplesal. Oziral se je po otrocih, časih obstal in hitro poduhal kruh, ki mu je bil zadišal iz rok vaških otrok, pa se spet prestopil zdaj na levo, zdaj na desno, kakor pač pri plesu gre. Potem pa je ubožček nepričakovano omahnil in se zvalil v prah. Vsi so se smejali, medvedek pa je proseče pogledal svojega gospodarja in sklenil tački, kakor bi zaprosil: Ne morem več, lačen sem, lačen...

A tista debela ženska, ki je imela svetle obroče v ušesih, je še vedno tolkla po bobnu; stari cigan Pero pa je potezal za vrvi, ki je bila pritrjena na železnem obroču, ki je medvedka zmerom tako rezal v smrček. Zraven je z bičem pokal po zraku in suval malega nepokorneža:

»Pleši, pleši, medula!«

Potem so se mu zablistale ciganske oči in je udaril z bičem po njem: pok, pok, pok... je udrihal — dokler se ni medvedek postavil na noge in glasno zavekal. Pa je stari Pero z obema rokama pograbil bič in hotel oplaziti po kosmatincu — ko se je medvedek nenadoma pognal v beg... Bežal je, kakor je mogel, in kakor je bil majhen, je vendar prav hitro pobiral podplate. Cigani so tekli za njim v gozd in stari Pero se mu je dobrikal:



»Na, medula... na, medula...« mu je ponujal kruh. A medvedek se ni niti ozrl, še malo ne! Še bolj jo je ucvrl in se izgubil v goščavi...

»Alá, alá!« je kričala tista debela ženska z bobnom sredi ceste, »zdaj nam je pa medula ušla! Alá, alá!«

Potem je vrgla boben na voz in še sama tekla v gozd lovit medveda. Za njo so jo ubrali še vaški otroci in glasno kričali: »Na, medula, na, medula!«

E, pa ni vse nič pomagalo, prav nič. Medvedek je bil že daleč, daleč v temnem gozdu. Za njim se je vlekla vrstica, privezana za železni obroček in se zapletala ob grmičevje. Pa se je zgodilo, da je malega begunčka nenadoma potegnili nazaj. Ujel se je! Kaj bo pa zdaj? je pomislil. Pa ni bilo nič hudega. Potegnil je enkrat, dvakrat in vrstica se je pretrgala prav ob njegovem smrčku. Vesel je bil pa je poskočil, potem pa kar hitro odhlačal dalje.

Adam Milkovič

Narava je spala - pa zopet je vstala



Gozdič je že zelen,
travnik je razcveten,
ptički pod nebom
veselo pojo.

Narodna

Boj med zimo in pomladjo

Proti zimi, ki je dolgo časa nemoteno vladala, se je dvignil isti nasprotnik, katerega je bila pred nekaj meseci napadla in premagala. Zdaj se je morala sama braniti. Popihnil je topel veter od juga in začel izpodkopavati zimske utrdbe. Led se je tajal in sneg se je umikal iz doline v gore in potoki solza so spremljali njegov beg. Toda tako hitro in brez upora se zima ni podala. Zbrala in uredila je na begu svoje moči in z burjo in severom udarila na sovražnika, preden se je bil še vgnezdil. To je bil šum in hrum, ko ga je gonila iz osvojenih postojank! Ko ga je pregnala, je utrdila na novo meje svojega kraljestva. Toda nasprotnik ni odnehal in v naglici zgrajene utrdbe ga niso mogle zadržati, zlasti ker se je pojavil notranji upor. Otrpla zemlja se je budila in vstajala; izpodjedala in odmetavala je nadležno odejo in se začela oblačiti v zeleno in pisano tančico. Kaj pomeni sv. Matija, ki led razbija, kaj burja, ki išče Jurija, to so otroci hitro razumeli. Ob toplih dneh so že hodili po hosti in trgali trobentice in zvončke. Na telohu in vrbovih mačicah

so že dobili čebele strica Toneta. Večeri pa so bili še mrzli in marsikak otrok, ki ni poslušal svarila, se je prehladil in s kašljem vznemirjal mater Rozalo ali teto Mano.

Pričelo se je delo na polju, kjer so otroci po svojih močeh že tudi nekoliko pomagali.

Dr. Fr. Detela

Zvončki

Na mesto že lega mrak. Električne luči že gore. Ljudje hite mimo hiš. Vsem se mudi domov. Iz megle tako neprijetno prši. Mali Branko stoji ob veliki hiši in ne ve, kaj bi. V roki drži šop belih zvončkov in roka se mu trese. Že ves popoldan jih ponuja, a nihče jih ne mara. Zvončkov je sedaj toliko vsepovsod.

Čuj, kaj se niso odprla vrata za njegovim hrbtom?

Branko se umakne in ozre. Čez prag stopa lepa gospa. V levici stiska k sebi belega kužka, v desnici nosi dežnik. S težavo odpre dežnik in stopi na ulico. Deček premišlja, kaj bi rekel.

»Ali bi zvončkov?« zatrepeta Branko.

»Drugič, mali, drugič!« odgovori gospa.

»Vse vam dam za en dinar!« prosi mali.

»Saj vidiš, da ne morem. Obe roki sta mi polni!« hiti lepa gospa. Branko gleda za njo in preloži šopek v levico. Prsti desnice so mu že trdi od mraza. Povesi glavo in odhiti domov.

Zunaj je že noč, ko dospe v svoj dom pod zemljo. Očeta še ni. Morda pa je našel delo in se vrne smejoč in dobre volje. Tudi sestrice še ni. Tudi ona je odšla v mesto ponujat zvončke. Branko je sam, čisto sam. Ne, ni sam! Tam z omarice gleda nanj materina slika. Gleda ga in se smehlja.

Branko se približa sliki in zašepeta: »Pa jih ti vzemi, mamica!«

In potrese bele zvončke pred sliko umrle mamice.

France Demšar



Prisluškovanje

Tin, tin tin, tam tam tam...

»Kaj pa je to?

Mar na planine že ovce gredo?»

»»Kaj še! Saj gore so bele še vse,
ovce pa travo jedo, snežca ne.««

»Bingalebongale to tudi ni;

vse bolj skrivnostno in mehko zvoní.«

»»Pst, že vem: mamí zvoní že ves dan
v levem ušesu...«« —

»Nak, to bo s poljan.«

»»Morda pa škratje — žvenk žvenk — zlatnike
v gozdu preštevajo?»«

»Ne, ne, ne, ne.«

Tin tin tin, tam tam tam...

»To bo veš kaj? —

Zvončki pod Rožnikom kličejo maj!»

Mirko Kunčič

Krist je vstal

Lastovica vrh grmička:

Krist je vstal!

In vodica sred gozdička:

Krist je vstal!

Beli cvet v zeleni trati:

Krist je vstal!

In z neba vsi žarki zlati:

Krist je vstal!

Lastovica vrh grmička:

in vodica sred gozdička,

belli cvet v zeleni trati,

in z neba vsi žarki zlati

so zbudili srce moje.

Moje drobno srce poje:

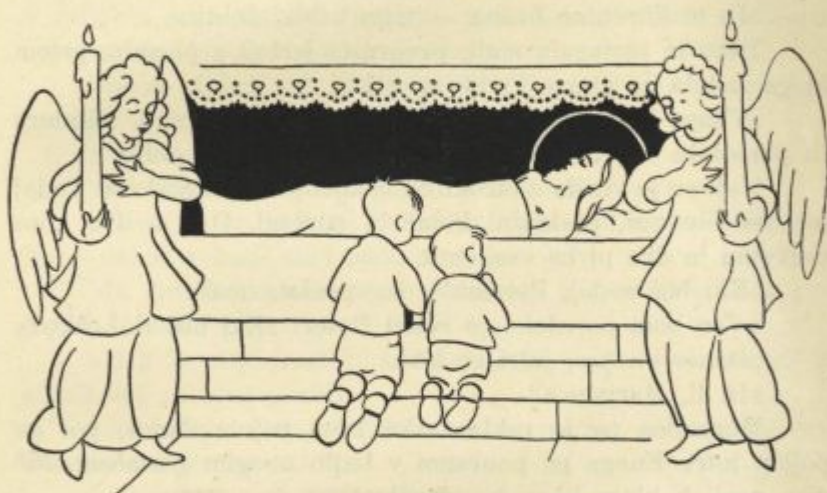
Krist je vstal!

Danilo Gorinšek

Božji grob

S Petrčkom sva se dolgo poprej veselila vélikega petka. Nestrpnost sva štela dneve. In ko sva šla popoldne v cerkev, kako sva se čudila krasoti božjega groba in se nisva mogla nagledati in načuditi!

Res, mala nebesa! Kamor se ozreš, povsod same luči, rdeče, zelene, modre, rumene. Zdi se, kakor bi se bliskale mnoge čudežne oči iz božjega groba. In vojaki, ki stoje ob strani resni in brezčutni in gledajo tako hudo in jezno! In



angela, ki jokata ob grobu! In v grobu Gospod Bog! In monštranca, stoječa visoko na oltarju, zavita v tančico, in dve dolgi vrsti sveč ob njej — čudovito!

Ljudje prihajajo poltiho; stopajo počasi, po prstih; poklekajo ponižno daleč od groba, drsajo na kolenih do križa, položenega pred grob, poljubljaajo spoštljivo in pobožno pet ran Odrešenikovih — ah, vse je še mnogo lepše, kot sva si slikala poprej v mislih in pogovorih.

Ločila sva se od groba težko in nerada, a na vse zadnje sva se morala. Na poti domov pa sva sanjarila in govorila venomer o krasoti, ki sva jo ravnokar gledala... Kakor v nebesih!

Ksaver Meško

Velika noč

»Tingel-tingel-bom-bom« je potrkavalo pri fari.

Mati je stopila na prag in poklicala: »Otroci, pridite, da bomo nesli k blagoslovu!«

Leško, Peter in Marjanica so pritekli z vrta. Prijeli so se za krilo matere, ki jih je odvedla v hišo.

Na mizi je stal pisan jerbas. Otroci so zlezli na klop, se naslonili na mizo in gledali. Mati je skladala v jerbas.

»Vidite, kolač — to je krona Kristusova.«

»Jagnje-Jezus je bil nedolžno jagnje, za nas darovano.«

»In pirhi — rdeče kaplje božje krvi.«

»In tu korenine hrena — trije bridki žebli.«

Tako je razlagala mati, pregnila jerbas s pisanim prtom in ga zadela na glavo. Potem so šli.

»Tingel-tingel-bom-bom!« je prepevalo po zraku. Bandera so plapolala v vetru. »Aleluja!« je odmevalo po polju.

Mati se je vrnila z otroki od vstajenja in blagoslova. Tedaj je vzel oče nož, prekrižal kolač in odrezal. Dal je dva kosa vsakemu in dva pirha vsakemu.

»Kaj boš sedaj, Petrček?« je vprašala mati.

»Vse bom pojedel,« je rekel Peter. »Kaj boš ti Leško?«

»Danes en kos, jutri en kos.«

»In ti, Marjanica?«

Marjanica pa je rekla: »Pol kosa pojem danes, pol ga pojem jutri. Enega pa ponesem v bajto ubogim gostačem. Nič niso nesli k blagoslovu, ko nimajo.«

»To je lepo, Marjanica,« izpregovori oče.

Leško gleda, Peter gleda.

»Jaz tudi, jaz tudi,« se oglasita oba. Hitro vzamejo otroci vsak svoj kos in gredo v bajto.

Siromaki v bajti so večerjali krompir v oblicah.

»Náte, náte!« so jim ponudili prišleci kolača.

Ubožčkom se je samo smejala od veselja. Zasadili so lačne zobke v beli, sladki kolač.

Njih mati, vdova Jera, je od veselja jokala.

Otroci so se vrnili domov. Preko polja je še vedno donelo: »Tingel-tingel-bom-bom.« Otroci so poslušali glas velikonočnih zvonov. V njih srcih pa je bilo veselo, kot da jih sam Bog hvali za njih dobro dejanje.

Fr. S. Finžgar

Ptički se ženijo

»Stric, kdaj se ptički ženijo?«

»Na god svetega Valentina.«

Bog si ga vedi, kolikokrat v teku zime sva izpraševala strica kovača, kdaj se ptice ženijo. Tega dne sva se veselila prav posebno, skoraj tako kakor pámetive in velike noči.

Na god sv. Valentina, ko praznujejo ptički gostijo, smo šli vsako leto, ako ni bil prevelik sneg, gor ob potoku iskat darov, ki so nam jih pustili ptički. Navadno je šel z nami stric.

Kaj vse so nam pripravile in pustile dobre ptičice v grmovju! Tu lepo belo pšenično štruco, ki se je kar tajala v ustih, v drugem grmu zavitek orehov, v tretjem škatlico sladkorja, fige, rožiče, jabolka. Res, prijetno gostijo imajo ptički!

»Kako dobri so! Niso pozabili na nas! Toliko so nam pustili. — A kdo jim speče te kolače, stric?«

»Vse dobijo iz nebes.«

»Ah! A da so mislili ptički tudi na nas!«

»Zato jih pa tudi mi ne smemo pozabiti, ampak jim moramo dajati v hudi zimi jesti.«

»In gnezd jim ne smemo razdirati, kaj ne stric?« je pritegnil še ta in oni.

»Bog ne daj! Greh bi bil! In ko imajo gostijo, nam ne bi nikoli več ničesar pustili.«

»Ne bomo, stric, ne bomo!« sva moško in slovesno za-trjevala s Petrčkom.

Ks. Meško

Pámetiva = god nedolžnih otročičev.

Škrjanček

Dete:

V zlatem žitu je žvrgolelo,
pa je naravnost v nebo poletelo
in je izginilo mojim očem.
Kaj je bilo, tega ne vem.

Mati:

*Bil je škrjanček, drobna ptica,
s pesmijo gre v nebo kot puščica.*

Dete:

Ali leti v nebeški raj
in ne bo ga nič več nazaj?

Mati:

*Pride kmalu nazaj, seveda,
samo malo v nebesa pogleda,
če nam odprt je sveti raj.
Jezus, Marija nam ga daj!*

Fran Roš

Čebelica in čmrlj

Na dišeči cvetki sta se sešla čmrlj in čebela.

»Oj čebela«, pravi čmrlj, »kako si ti suha! Poglej mene, kako sem debel in rejen! I kaj pa delaš z medom, ki ga nabiraš po cvetju? Kaj ga ne poješ sama«?

»O ne«, odgovori čebelica, »jaz ga dajem tudi drugim« ...

»To si bedasta«, reče nato čmrlj, »jaz ga pa sam pojem. Čemu bi ga dajal drugim? Zato sem pa tudi telesen in rejen, hm, ti si pa kakor trska«!

»Naj bom kot trska, zato me pa tudi ljudje ljubijo bolj nego vse druge moje vrste, tebe pa se boje in te ne marajo,« odgovori čebelica in odleti proti uljnaku.

Dragotin Kette

Žabe

Stanovali smo zunaj mesta. Ob hiši je bil vrt. Na njem je raslo sadno drevje. V gorenjem koncu pa so bile gredice. Na njih se cvetle modre, rdeče, rumene in pisane cvetice. Tudi krompir je rasel na vrtu.

Ljubša nego cvetice in krompir, ljubša nego jabolka in češnje mi je bila velika mlaka na koncu vrta, ki tudi v najhujši suši ni usahnila. To je bilo moje morje. Po njem so se vozile moje ladje v daljna mesta. Na niti sem jih vozil celo v Ameriko. Tja sem prevažal pesek, nazaj sem pa nalagal češnjevih pečká. In če se mi je po nesreči ladja potopila, nisem dolgo žaloval. Naredil sem si drugo — iz papirja.

Moje morje je bilo tudi živo. Žabe vsake velikosti so gospodovale v njem. Vodni močeradi so kakor somi plavali sem ter tja. Široki vodni hrošči v črnih suknjicah so se potapljali. Vodni ščipalec je s kleščami prežal na mušice, ki so plesale nad vodo.

Po ves dan sem stal kraj svojega morja in premišljal o živalih, ki so tu notri živele. Še ponoči v sanjah sem bil pri njih. O pomladnih večerih, ko sem ležal v postelji, mi je bila najslajša godba regljanje mojih žab. Poznal sem vse od najmlajše do najstarejše, ki je bila lepo zelena, po hrbtu pa je imela tri rumene proge.

Najprej je debel moški bas začel poizkušati žalostne glasove. Odgovarjal mu je tanek glas. Zdelo se mi je, da ga poznam. Nekaj časa sta si odgovarjala v zateglih glasovih. Potem vse utihne. V tem trenutku pa zagrmi ves zbor. Regljanje se je razlegalo daleč okrog v neizrečno moje veselje.

In tudi pozimi, ko je regljajoča moja banda spala pod ledeno skorjo, sem imel na morju nepopisno veselje. Bilo je mraz, da je vse pokalo. S sosedovim Andrejčkom sva se pa drsala na vrtu, da so iskre švigale izpod podkovanih petá.

Nikoli te ne pozabim, mlaka na vrtu! Dnevi, ki sem jih preživel kraj tebe, so bili najsrečnejši!

Po Franu Erjavcu

Žabe

Rega, rega, rega, rega,

vedno hujša je zadrega,
sonce že do dna nam sega,
jojmene, kaj bo iz tega!

Kum, kum,

le pogum:
slišal sem od juga šum!

Kvak, kvak,

glej oblak,
glej oblakov sivih vlak,
vedro vode nosi vsak,
kmalu bo vse polno mlak!

Rega, rega, rega, rega,

Bog nas reši vsega zlega!

Kum, kum,

le pogum

Kvak, kvak,

Glej oblak!

O. Župančič

Ob vaškem potoku

Marsikako popoldne sva prebila s prijateljem ob vaškem potoku. Stavila sva mlino, ki nama jih je narejal Tonček. Zvečer pa sva jih vedno skrbno vzela iz vode in jih čez noč shranila doma. Nekoč sva pustila enega ponoči v potoku, a drugo jutro ga ni več bilo. Iskala sva ga daleč dol po strugi. — »Če ga je voda odnesla, se je zadel gotovo kje ob kak grm in se je ustavil,« sva sklepala pravilno in sva se tolažila s tem upanjem v prvem nemiru. A ga ni bilo nikjer.

»Ukral ga je nekdo,« sva si priznala po dolgem brezuspešnem iskanju.

Bilo nama ga je resnično žal; prav jezna sva bila na tatu. A kdo ga je odnesel, nikakor nisva mogla vedeti. Od tedaj sva jih podrla vsak večer, jih vzela iz vode in jih ponesla domov.

Enako veselje kakor z mlino sva imela s klopotci. Ko nama je brat Tonček katerega naredil, sva ga takoj nataknila na preklo, splezala sva na slivo, jablano ali hruško in privezala preklo na vrh, da se je dvigal klopotec ponosno iznad vejevja. Splezala sva naglo zopet dol, legla v travo in poslušala, kako je klepetal s kladivci, ko je potegnil veter.

»Ta ima glas, ta!« sva se veselila in sva strmela vsa zamaknjena v naglo se vrteča peresa klopotčeva.

Ks. Meško

Najboljše vince

Najboljše sladko vince
za deco belo je:
izvira izpod skale,
prelepo sveti se.

Po logu tiho teče,
živinico poji,
in ptičica brez plače
si žejo ugasi.

Od tega vinca glava
bolela te ne bo;
telo bo tvoje zdravo
in spanje prav sladkó.

A. M. Slomšek

Zvonovi

Bim — bim, bim — bim!
Jaz dan zvonim,
na okna vsa trkam,
zaspance budim,
budim — bim — bim!

Bam — bam, bam — bam!
Jaz sonca vam dam,
en pehar za polje,
en pehar za hram
ga dam — bam — bam!

Bom — bom, bom — bom!
Kje je tvoj dom?
Kdor pot si izgrešil,
jaz vodil ga bom
na dom — bom-bom.

O. Župančič

Ugani

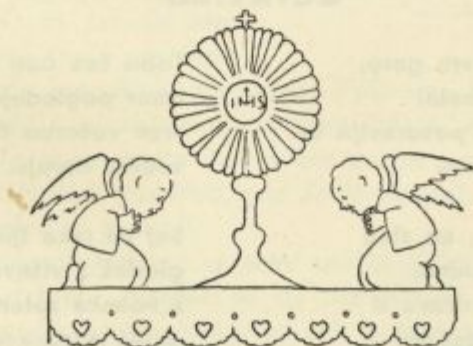
**Kupa polna božje slave
se razliva čez višave.**

*Tiplje, tiplje po golih kosteh,
zdaj sope naduha,
v staro omaro puha,
z viška siplje grom po ljudeh.*

Zvrhan vrč ognjenih rož,
v rokah zlat drži ga mož.
Sem ter tja ga maje,
Bogu hvalo daje.

**Zlato sonce,
v soncu luna,
v luni hlebček,
v hlebčku Bog.**

O. Župančič



Majnik



Majnik je stopil
doli na trato
v belih sandalih
s suknjico zlato.

V sveže preproge
brstja, zelenja,
z nežnimi prstki
šopke pripenja.

V noči prižiga
zvezdice zale,
v jutro med bilke
vpleta korale.

Pevčicam gozdnim
strune navija,
peti uči jih:
»Ave Marija!«

M. Elizabeta

Cerkvica

Cerkvica vrh goró,
cerkvica bela!
Vsak dan pozdravlja te
duša vesela.

Zjutraj že, ko zlati
sonce planine,
srčne pozdrave ti
díham z doline.

Tobe čez dan oko
zmer pogleduje,
srce večerno ti
vzdihe daruje.

Saj mi tako ljubó
gledaš z višave,
s holmca zelenega
daješ pozdrave.

Zvonček me tvoj budi
zjutraj iz spanja;
k delu, k pokoju spet
on mi pozvanja.

Tvoje zavetje res
mirno, tihotno,
kak dé nemirnemu
srcu dobrotno.

Cerkvica vrh goré
cerkvica bela,
vsak dan pozdravlja te
duša vesela.

Fr. Levec

Škofo je pozdravila

Tenki mlaji so zrlí v modrino neba, venci, trakci, pisani papirčki so se igrali s soncem in vetrcom. S holmičev so godrnjali možnarji, iz lin vaškega zvonika so hiteli glasni zvonovi. Pesem potrkavanja je bila tako vesela, da se je še potoček nasmihal in iskril v sončnih lučkah. Nad cesto se je bohotal slavolok s pozdravom škofu, ki je prihajal birmovat v našo faro.

Prav pod slavolokom smo stali šolarji in šolarice. Provi pred njimi pa gospod župnik, gospod učitelj in jaz, ki sem že več dni prej znala pozdravno pesem škofu kot očenaš na pamet. Tiho sem jo obnavljala.

»Že gredo!« je zašumelo iz množice in jo vznemirilo.

Prikazala se je svetla kočija kot gospa v svileni obleki. Vsi smo vzkliknili v pozdrav, voz se je ustavil, gospod škof in spremljevalci so izstopili.

»Vaša prevzvišenost...« sem začela s tenkim glaskom in dasi sem drhtela, vendar so šle vse besede pogumno na dan. Vsi gospodje so smehljaje se zrlí vame in gospod škof



so me pobožali po laseh in me pohvalili. Tedaj je vse drugo izginilo zame, bila sem na višku časti in slave in nič ne vem, kaj so govorili drugi, kako smo prišli v sprevodu do cerkve in v cerkev.

Mrak in hlad v cerkvi sta me stregnila, še bolj me je zadelo, ko sem zaslišala besede gospoda škofa:

»No, bo pa tale, ki nas je tako lepo pozdravila, kaj povedala iz katekizma.«

Neznanska tišina se je zapičila vame, ko led se mi je spreletelo po hrbtu.

»Šest resnic,« je poskočil glas iz tišine.

Hlastnila sem po zraku in začela:

»Prva, veruj...,« kar gladko je šlo.

»Druga, ne...,« že se mi je zataknilo v grlu.

»Tretja..., tretja..., tretja...«

Nič. V ustih ni bilo niti kapljice sline, jezik se je sprijel z nebesom, še v nosu se je sušilo, v glavi pa tema in zmeda, da bi bila skoraj omahnila na tla.

»No?« je udarilo ko iz dalje vame od gospoda župnika.

»No,« sem zaslišala iz neskončne brezmejnosti glas gospoda škofa, »no, zdaj se ji je pa zataknilo. Saj vemo, da zna, je že dobro...«

Vsi svetniki in svetnice po cerkvi so zaplesali okoli mene, strop je lezel name, tla so se izpodmikala, brnenje šolarskih glasov se je spreminjalo v votlo bučanje. In spet je vse odmrlo in nič ne vem, kaj in kako je bilo dalje in kako da sem mahoma stala na cesti zraven tete, ki me je držala za roko. Šele zdaj sem se pogledala po svojem dolgem krilu, ki je bilo vse v robčkih in okraskih in sem zagledala končke svojih novih, svetlih čizmov. In spreletelo me je ko grozne sanje, zavedela sem se svoje sramote. Najrajši bi se bila udrla v zemljo ali se skrila pod veliko tetino ruto.

Tisti dan je bil ves črn v naši hiši.

Marija Kmetova

Rek

Mnogo velja, kdor kaj ima;
še več velja, kdor kaj zna.

Iz vročih dni, ko klas zori



Vetrovi se prepirajo med seboj

Vetrovi so se prepirali, kateri izmed njih je najboljši. Vsak našteva in hvali svoje dobre lastnosti.

Jug pravi: „Jaz prinašam toploto, da se more sneg stopiti, da cvetice rastejo ter cveto in da sad zori.“

Sever reče: „Jaz prinašam ljudem zdravje.“

Zapadnik se hvali, da prinaša dež, in vzhodnik, da čisti zrak.

Tako so se dolgo prepirali, in ker se niso mogli zediniti, kateri je najboljši, se razporede na štiri letne čase. Jug je vzal poletje, sever zimo, zapadnik jesen in vzhodnik pomlad.

J. Majciger

Mak

Mak, mak, mak sredi polja kima, mak, mak, mak rdečo kapo ima.

Pravi mu sončece: »Daj, odkrij mi se!«

On se neče.

»Ali jaz sem te izvabilo iz zemlje, z lučjo te pojilo.«

»Da me ti odgojilo nisi, jaz že sam bil pomagal bi si!«

Vetrček čez polje zaveje, gizdalin mak se mu zasmije:

»Ha, ha, ha! Malo si me stresel, kape pa nisi mi odnesel!«

A jesen je prišla in zima, gologlav mak na polju kima.
»Joj, joj, joj!« drgeta in vzdise, sonca ni, rezka burja piše.

O. Župančič

Žanjice

Brumnovi so bili na polju: želi so.

Dovolj dobro leto je bilo. Žitne bilke so stale sicer nekoliko redko na njivah, a klas je bil poln, težak, da se je globoko nagibal k trdi, suhi in žejni zemlji.

Veselo življenje je bilo na njivah. Pridnim žanjicam so rdeli obrazi kakor cvetoči mak, ko so krepko in neumorno vihtele ostro brušene srpe, da so padale trde, rumenkaste bilke kar trumoma pod njih ostrino ter se zgrinjale na rokah žanjic v snope, ki so jih polagale nepovezane na ogone.

Zdaj zdaj je katera za hip postala; naglo je podrgnila nekajkrat z brusilnim kamnom po srpu, da je ostro zazvenelo v šum in šelest padajočega žita. Potem pa je spet hitela, da ji je tekel znoj po vročem, rdečem licu.

A dasi je bilo žanjicam vroče kakor v zakurjeni peči, dasi so hitele, kar so jim moči pripuščale, so vendar kramljale veselo in zadovoljno in se zvonko smejale. Delo jim je blažilo in razveseljevalo srca.

Za žanjicami pa sta Brumnov gospodar in hlapec Jakob vezala snope in sta jih nosila skupaj v razstave in kopice. Hišnemu očetu je žarelo oko od sreče in zadovoljnosti, ko je videl, da mu je srečno dozorelo seme, ki ga je sejal preteklo jesen s strahom in upom, ter mu prineslo stoteren sad. Raz resni obraz si je brisal potne srage, v srcu pa je dajal hvalo Vsemogočnemu, ki je njegov trud tako obilno blagoslovil.

Nekje tam na koncu njive je pedpedikala prepelica, nežno in otožno; morda je slutila in čutila, da ji podro dom in jo preženejo iz gnezda. Po vratah ob koncu njive sta skakljali dve dolgorepi, sivkasti pastiričici in sta se veselili toplega sonca in pridnih delavk. V jasnem, vročem zraku se je zibal drobn škripanček, žvrgoleč navdušen slavospev Stvarniku, spodbujajoč žanjice k vztrajnosti in razveseljujoč jih s svojim spevom.

Ksaver Meško

Pasirska pesem o svetem Boštjanu

*Pojmo, pojmo,
kar se dá,
in prestrašimo volká.*

*Sveti Boštjan
krave pasel
do poldan:
brezo izgubil,
sovre ni,
ena v senci
še leži,
pa jo volk
za rep drži!*

*Sveti Boštjan
lok je vzel,
lok napel,
vzel je volka
na mušico,
sprožil hitro
je puščico
in volka zlogolka
v grlo zadel. —
Prav je imel!*

breza, sovra = imeni krav

Joža Lovrenčič

Dober svet

Kmetica, ki je bila bolj lena, je šla s srpom na žitno polje. Obstala je pred njivo in globoko vzdihnila: »Oh, velika njiva, kdaj te bom požela?« Nato je odšla domov, ne da bi se bila poprijela dela.

Drugi dan je šla zopet na njivo in globoko vzdihnila: »Oh, velika njiva, kdaj te bom požela?« In zopet je šla domov, ne da bi bila kaj storila. Njen mož pa jo je opazoval in ni mu bilo prav, da se ne loti dela.

Tretji dan je šel mož skrivač na njivo in se skrivil v žitu. Ko je prišla žena ob določenem času zopet na njivo in zaklicala: »Oh, velika njiva, kdaj te bom požela?« je začula iz žita:

*»Danes malo, jutri malo,
bolj boš hitela, prej boš požela.«*

Bil je njen mož, ki ji je odgovarjal. Vesela je hitela žena domov, da sporoči možu, kaj ji je odgovoril angel varuh. Medtem pa je tudi mož neopaženo prišel domov in se lotil svojega dela. Na dolgo in široko je žena pripovedovala možu, kakšen odgovor ji je dal angel varuh.

Četrty dan je šla kmetica zopet s srpom na njivo: to pot pa se je res lotila dela. Tako ji je šlo od rok, da je bila njiva v kratkem požeta. Iz srca je bila vesela in svojemu angelu varuhu hvaležna za dober svet.

Koroška pravljica

Pot do kruha

*Kmetič je seme vsejal,
Bogec je soncece dal,
dežek in vetrček vmes
pa je rodilo zares.*

*Prišel žanjičic je trop,
žene vezale so snop,
kmalu je cepec zapel,
mlinar nam moko je zmlel.*

*Mati so spekli nam kruh,
kruh pri nas nikdar ni suh,
prosimo vedno Boga,
da bi ne zmanjkalo ga.*

Lj. Černež

V mlinu

*Klipe klope
mlin pod goro
gre v kolope,
da se trese
pod in strop.
Klipe klope,
klipe klop.*

*Klope klipe,
mlinar Lipe
komaj sope;
danes vreče,
včeraj snope.
Pridnim rokam
Bog ni skop,
klipe klope,
klipe klop.*

Alojzij Merhar

Oba junaka

»Kako si spehan, bled in plah!
Kaj ti je, Tonče?«

»Oče, strahl!« —

»Kje pa si bil, otrok, govori!« —
»Tam, veste, v Hudem bregu gori.

Rdeče jagode sem bral.
Kar se prikaže mi žival,
rjava zgoraj, spodaj bela,
pa kakor človek je sedela!«

»Ušesa dolga?« —

»Da, tako!« —

»Oči debele!« —

»Pa kako!

Jaz gledam, kar pokima z glavo
pa skoči.« —

»Nate?«

»Ne, v goščavo.«

»Oba junaka! Hajd nazaj!« —

»Jaz pravim, medved bil je, kaj?« —

»Da, dolgouhi in rjavi,
ki se mu tudi — zajec pravi!«

J. Stritar



Po svetu



Pikapolonica, povej

Res ne vemo,
kam naj mi v nedeljo gremo!
Pikapolonica, pokaži:
ali v loko — ali v gozd,
morda k Jurjevim čez most,
ali v goro — ali v mesto —
ali kam z železno cesto,
po pravici nam pokaži,
pa se nič ne zlaži!

Pikapolonica leti na vzhod —
o, k teti...
Saj res, v nedeljo bo njen god!

Oton Gaspari

Medved potuje

Teta Ivanka je povabila Janka z mamico na kratke počitnice v Ljubljano. Odpeljala sta se. Oče je ostal sam doma, hodil je v pisarno. Tudi medvedek Dija v vozičku je sameval.

Kmalu je pisala Jankova mati iz Ljubljane:

»Janko bi rad imel medvedka pri sebi. Pošlji ga!«

Gospod Novak je položil medvedka v škatlo, jo zavil v papir in prevezal z vrstico. Nanj je napisal tetin naslov in še besede »vzorec brez vrednosti«. Ali Dija zdaj res ni imel nobene vrednosti? V resnici to pač ni bilo tako.

Poštna gospodična je sprejela škatlo, ki je ležal v njej Dija. Nobenega okna ni imel, v črni temi je bil, komaj se je mogel ganiti v tesnobi.

Pismonoša ga je položil v voz, ki je pošto spravljajl do železnice. Po cesti se je tresel voz, da so škatle in zaboji poskakovali vso pot.

Kmalu je prišumel vlak. Zdaj je pismonoša zmetal vse blago v poštni vagon. Dija je priletel na trebuh, nanj je padel težak zaboj.

V neznane daljave je sopihal vlak. Po nekaj urah se je končno ustavil. Trde roke so vzele škatlo z Dijem iz vagona. Avto, poln poštna robe, je drvel skozi veliko mesto.

Dija je bil zdaj v Ljubljani. Še so ga vozili in nosili sem in tja. Nenadoma pa se je oglasil ob njem znan glas. Bil je Janko, ki je vzkliknil: »To je pa Dija!«

Popoldne je Janko vzel medvedka s seboj na velesejem. Sedel je na klopi v tramvajskem vozu. Med vožnjo je teta pokazala na izložbe velike trgovine:

»Poglejte, prav tam sem nekoč kupila medvedka.«

Izstopili so pred razstaviščem in kupili vstopnice. Za Dija ni bilo treba plačati vstopnine, njemu je bilo povsod odprto tudi brez denarja. Hodili so po paviljonih, si ogledovali vse te raznovrstne, lepe reči, živali in igrače, dokler niso dospeli do zabavišča. Tu je igrala godba. Vrtel se je vrtiljak.

Tudi z medvedkom se je vozil na vrtiljaku.

Fran Roš

Neredni deček

Mati so rekli Nežici in Blažku: »Otroka, jutri pojedemo po železnici k babici. A vlak zgodaj odhaja in kdor ne bo o pravem času pripravljen, ta ostane doma.« — Otroka se veselita, da bosta videla babico; saj vesta, da dobita od nje mnogo lepih stvari, ako bosta pridna.

Blažek je bil nereden deček. Igrače, obleka, knjige, vse je ležalo po kotéh. Kadar je bilo čas iti v šolo, je bilo treba knjige, tablico, kamenček šele iskati. Zato je često tudi pouk zamudil. Učitelj ga je zaradi tega kaznoval. Oče bi ga bili radi pogostoma kam s seboj vzeli, ali za svojo nerednost je moral ostati doma. Nežica je vse to vedela in zato ga je vprašala: »Blažek, ali imaš svoje stvari v redu?« — »Da, da,« odgovori deček ter odide spat.

Čas je bilo odpotovati. Mati in Nežica pohitita, Blažek tudi za njima. Mati se ozró ter vidi, da je gologlav. »Kje imaš kapo?« povprašajo mati. Blažek jo teče iskat ter išče in išče, a preden jo najde, oddrda vlak. Mati in Nežica se odpeljeta. Za kazen je Blažek ostal doma.

Strojvodja

Moj oče je bil strojvodja na železnici. Silno sem bil ponosen na njegov posel in s hrepenenjem sem gledal na črnega, jeklenega orjaka, ki drvi po tračnicah. Vsakokrat, kadar se je odpravljaj v službo, sem ga občudoval. Stal je na lokomotivi kakor poveljnik na ladji in v njegovih rokah je bila usoda vseh potnikov. Le majhna neprevidnost — pa se lahko zgodi grozna nesreča. Čakal sem ga ob progi in ko je privozil mimo, da se je zemlja tresla, sem ga zavzet pozdravljaj in bi zelo rad stal poleg njega. To je vedel moj oče. Moj oče je vse vedel in me je vzel nekoč s seboj na kolodvor. Ko sem se povzpjal na stroj in se mi je frkolinu zasmel črni kurjač, sem se čutil poleg obeh teh silnih mož, ki sta imela lokomotivo v oblasti, silno neznatnega.

Morda sem bil star deset let. Gledal sem na vse njegove gibe, dal mi je v roko vrstico, da sem lahko spustil paro v piščal. Kadar je kurjač odprl peč, je udarila v nas pekoča vročina. Stisnil sem se v kot. Do takrat nisem mogel doumeti, kako naporno delo je to. Danes vem in sem hvaležen tistemu trenutku. Takrat sem prvokrat videl, da je kurjač črn in da trpi, da je moj oče delavec, ki je črn in da trpi; takrat sem videl, da so vsi delavci junaki svoje vrste. Takrat sem sklenil postati strojvodja.

Tone Seliškar

V mestu

Francelj je bil to pot prvič v mestu.

Ko je vlak z močnim sunkom potresel voz za vozom in nato obstal na ljubljanskem kolodvoru, je oprtal oče težko vrečo in izstopil.

»Fant, drži se me, sicer se izgubiš!«

Franceljnu se je za malo zdelo, da bi se lovil očetu za žep. Zakaj minili so časi, ko se je držal materinega krila. Toda hrup, krik in gneča, vrvenje in morje hiš, vse to ga je navdalo s strahom, da je krepko prijel uhelj očetovega irhastega žepa.

Nato sta utonila v mestu.

Pogled se je razpasel po hišah, po kočijah in množici. O čemer je sanjal doma, to je stalo pred njim: dolge ulice, hiša ob hiši, bogastvo igrač je gledalo skozi okna in nikjer konca in nikjer kraja. Odpirale so se nove ulice, širše in daljše, večje stavbe, neizmerna okna, vsa zatlačena z dragocenostmi. Francelj je gledal z razprtimi očmi, zaostajal za očetom ter zopet hitel za njim, dobro pazeč na njegov kastorec in obilno vrečo, ki je jezdila očetu na plečih. Vse se mu je zdelo kakor pravljica, deveta dežela, kakor mu jo je opisoval sivi ded. Tu je bilo vsega dosti, celo preveč. V mestu dreve ljudje gor in dol; očetov kastorec se ziblje enakomerno dalje, nihče ga ne ustavi, nihče ne pozdravi.

Francelj si je zaželel, da bi bil zopet doma na vasi.

Fr. S. Finžgar

Kastorec = klobuk iz bobrove kože, ali sploh kakršen koli kosmat klobuk.



Otrok in kamen

Ob cesti stoji močno vkopan v zemljo temnosiv obcestni kamen.

Pa pride k njemu otrok in ga vpraša:

»Ti, pravkar sem videl sedeti na tebi ptičko. Tako lepo ti je pela. Kajne, da si je bil zelo vesel?«

»Nič,« pravi enostavno in hladno kamen.

»Nič?« se čudi otrok. »A včeraj je sedel na tebi star, tuj mož. Videl sem, da je jokal. Ta pa se ti je vendar hudo smilil?«

»Nič,« pravi kamen.

»Nič? Čudno. A kadar sonce tako lepo nate sije, si vendar vesel, kaj?«

»Nič,« pravi kamen.

»Nič? Nerazumljivo. A če te poleti vsega ožge s svojimi pekočimi žarki, pa se jih ne moreš ubraniti, ker ne moreš nikamor v senco, pa ti je vendar nerodno in se jeziš na sonce?«

»Nič,« pravi kamen.

»Čudno, prečudno. A kadar na tebe vso noč in ves dan pada dež, ti je vendar pusto, ko pa strehe nič nimaš?«

»Nič,« pravi kamen.

»No, pa pozimi, ko je tako mráz in jaz še v svoji topli suknjici ne grem rad iz sobe, te pač zebe in ves drgetaš?«

»Nič,« pravi kamen.

»Nič? Kakšen pa vendar si? A če te s tole šibo krepko udarim, te tudi to nič ne zaboli in ne razjezi?«

»Prav nič,« pravi kamen. »Glej, neobčutljiv sem za dobro in slabo, za bol in radost. Zato mi pravijo ljudje „kamen“. So pa tudi ljudje, ki so neobčutljivi za dobro in zlo, za bol in radost. Da imajo v prsih kamen namesto srca, govore o njih. Teh se varuj, otrok moj!«

Ksaver Meško

Bisagarjev osliček

Osla poznate? Menda! Ta sivček, o katerem vam pripovedujem, je imel — kakor pač vsi osli — štiri noge, zadaj rep in spredaj debelo glavo, a na glavi dolga ušesa. Pa sivo

dlako s temno progo po hrbtu. Učen ni bil posebno — zato pa je bil osel — znal je samo rigati. In je bil star, tako zelo star kot zemlja, a je še vedno stal na tenkih nogah. Bil pa je zelo skromen, jedel je trnje in slamo, kar mu je prišlo pred gobec.

Oče ga je vsako jutro ob zori otovoril z bisagami, ga gnal po vasi in vpil pojoče:

»Trarará, trarará!
Dremavci, vstanite,
denarce vrzite!
Bisagar vas kliče,
za bele beliče
prinese blaga...
Trarará, trarará!«

Pel in klical je tako lepo, da so se vaščani brez jeze prebujali. Skozi okna so mu metali beličev in mu naročali, kaj naj jim prinese. Ta je hotel moke, drugi žita, tretji sodček vina, oni motiko in sekiro, a ženske so naročevale blaga za obleko. Bili so zaspanci in lenuhi, ni se jim ljubilo hoditi v mesto. Bo že Bisagar opravil.

In je tudi res opravil. Ker ni imel svinčnika, ne papirja, si je vse lepo zapisal za ušesa, da ni česa pozabil.

Pa je z oslom odcincal v mesto, ki je ležalo za devetimi griči. Hodil je od prodajalne do prodajalne, nakupoval, kar mu je bilo naročeno, in polnil bisage. Ko je bilo vse opravljeno, se je z oslom vračal domov.

Pot je bila dolga. Zdaj je šla po ravnem, drugič navkreber, zdaj po kamnitem klancu, drugič po gladki cesti. Bisagar in osel sta tiho hodila drug poleg drugega, včasih sta počivala.

Zvečer, še preden je sonce zašlo za gozdove, sta bila zopet v vasi, v Dremavcih. Kočar je praznil bisage in delil: »To je zate, to je zate, to je zate...« In mu je vsakdo stisnil zasluženo plačilo.

In potem je dobil osel streho, šop sena in otep slame za ležišče. Družina pa je sedla k večerji. Molili so in hvalili Boga, da jih je nasitil s poštenim delom. Bili so srečni.

Fr. Bevk

»Ali ko pa šola mine...«



Na kresni večer

Na kresni večer zatikamo za okna kresnice, ki cveto ta čas v gozdu, a tudi v hiši nasteljemo ta večer po tleh kresnic in praproti. To je postelj sv. Janeza Krstnika, da si lahko na nji odpočije. Če pride mimo in vidi znamenje na oknu, stopi k nam pod streho. Ta večer zažigamo tudi kresove na čast njemu, ki je napovedal Luč sveta.

Ko se zmrači, se oziramo po hribih, kje bomo zagledali prvi kres. Nebo je še svetlo, večernica miglja na njem in obrise hribov vidimo še natanko. Zdaj zakliče nekdo: »Že vidim prvega!« Pogledamo tja, kamor kaže z roko. Res, drobna rdeča pika se motno svetlika vrh hriba, ali kmalu postane že večja in bolj živa. Medtem ozklikajo že drugi: »Tamle ga vidim! Pa tam!« — »In na onem hribu dva!«

Rdeče pike rastejo in kmalu žare po vseh hribih kresovi. Začnemo jih šteti. Kdor ima bolj bistre oči, jih našteje več. Ali zdaj hočejo imeti še otroci svoj kres. Brž znesejo skupaj slame, trsk in dračja ter zažgo. Prešerno skačejo skozi plamen, dokler jim kres ne pogori. Medtem so jeli tudi kresovi po hribih ugašati. Slednjič ugasnejo vsi in le srebrne zvezde se blešče nad črno zemljo.

J. Rožencvet

Vidov dan

Dečki in deklice z mano na plan —
danes je naš Vidov dan!
Dajmo si roke, v kolo stopimo,
v kolu se trikrat okrog zavrčimo:
prvič nazdravimo kralju — junaku,
drugič zapojmo prelepi kraljici,
tretjič zakličimo naši zemljici!
Kralj nam podari zlat cekin,
kraljica pa zlato rožo v spomin!
Zemljica naša vsa širna je plan,
ona nam je dala naš Vidov dan!

Tone Gaspari

Besede modrega moža

Visok in moder državnik je za novo leto poslal po radiu vsem otrokom po širnem svetu tele modre besede:

Spoštujmo vsakočar, ki opravlja svoje delo vestno in vztrajno.

Tisti, ki ste dobro preskrbljeni, dajte nekaj onim svojim sošolcem, ki nimajo ničesar. Ne dopustite, da drugi stradajo in zmrzujejo.

Skrbite za čistoto svojega telesa. Ne bojte se vode in umivajte se radi. Poletni se koplajte, gibajte se na svežem zraku in sončite se. Ne pozabite dobro zračiti sobe in stanovanja. Bodite zmerni v hrani in ne pijte alkoholnih pijač.

Kdor se briga za svoje zdravje, naj skrbi tudi za zdravje drugih. Vse naše življenje ne bi imelo nikakega smisla, če ne bi skrbeli kakor zase tudi za druge.

Igrajte se z veseljem; če se pa učite in če delate, učite se in delajte resno.

Če hočemo ljubiti svojega bližnjega, kot nas učijo že v mladosti, dokažimo to ljubezen z dejanji, ne pa s praznimi besedami.

»Naš rod«

Slovenska beseda

Kaj je, kar v meni kot ptička
čudežna ves dan poseda,
zvonko mi vriska in poje? —
Naša slovenska beseda!

Lepa je, ubrana, nesmrtna
kot žuborenje studenca
v tihih, samotnih gozdovih.
kakor spev vetra v vrhovih,

M. Kunčič

Družina

1. Pripoveduj: Naša družina. Kako je ime mojim staršem, bratom in sestram? Moj brat. Moja sestra. Pri teti.
2. a) Kaj deček lahko postane: mladenič, mož, starček; učenec, dijak, vajenec, pomočnik, mojster; mizar, tesar, kovač, krojač, ključavničar, učitelj, zdravnik, profesor, odvetnik.

S temi besedami imenujemo osebe moškega spola. Te besede so moškega spola.

- b) Kaj deklica lahko postane: mladenka, žena, starčka; gospodinja, mati, vdova, perica, služkinja, dekla, kuharica, šivilja, učiteljica, zdravnica.

To so imena za osebe ženskega spola. Te besede so ženskega spola.

Rečemo: tisti mladenič, tisti mož...
tista deklica, žena...

- c) Kaj pa dete? Kako rečemo? Tisto dete.

Dete je beseda srednjega spola.

- č) Imenuj vse moške osebe v družini.
- d) Imenuj vse ženske osebe v družini.

*

3. Imena za otroke: otročiček, dete, detece, paglavček, malček, deček, deklica.

*Kako kliče mati svojega otroka?
Kako kliče otrok svojo mater? Kako očeta?*

*

4. *Vse zlato na svetu ne odtehta zlatega srca materinega.
Ljubezni sto imamo, a mater eno samo.*

Naš dom

1. Pripoveduj: V nedeljo doma. Kdaj sem najrajši doma? Naša sosedka. Na našem dvorišču. Kako prideš v hišo?
2. a) V kuhinji je: štedilnik, stol, lonec, nož.
Rečemo: tisti štedilnik, tisti stol...
To so reči moškega spola.
- b) V kuhinji je tudi miza, omara, skleda, kozica, zajemalka.
Rečemo: tista miza, tista omara...
To so reči ženskega spola.
- c) V sobi je: ogledalo, omelo.
Rečemo: tisto ogledalo, tisto omelo.
To so reči srednjega spola.
- č) Naštej vse reči moškega spola v hiši! Vse reči ženskega spola v kuhinji!
3. Povej še: Kaj kuhamo ali pečemo v loncu, ponvici, kozici? Kaj shranjujemo v skledi, latvici, steklenici, kozarcu?
Kaj delamo z nožem, z žlico, s strgalom, z zajemalko?
Iz česa je miza, skleda, lonec, kozica, kozarec, kuhinjsko orodje, stena, zavesa?

*

*Katera noga je brez prstov?
Kateri zajec se lovca ne boji?*

4. *Ljubo doma, kdor ga ima.
Boljša domača gruda kot na tujem zlata ruda.
Naj človek pol sveta obteče,
najboljši kruh doma se peče.
Majhen lonček hitro vzkipi.*

*



Vsi smo z doma, nič se bati:
drobna žabica pred vrati
hišo čuva nam pred tati.

V šoli

1. Pripoveduj: Moja pot v šolo. Moji šolski tovariši.
Napiši: Naša šolska soba. Kaj smo delali prvi dan v šoli?
2. a) Napiši imena reči, ki jih vidiš v šolski sobi.
b) Ena reč: miza, tabla, stol.
Več reči: klopi, slike, svinčniki, peresa.
c) Kaj prineseš v šolo?
č) Čemu rabiš knjigo, zvezek, peresnik, svinčnik...?
d) Kje stoje klopi? Kje stoji miza, tabla, omara? Kje imaš zvezke, peresnico, knjige? Kje je kreda, goba? Kje visi slika, križ, luč?
e) Koliko nadstropij ima naša šola? Katere prostore ima šolsko poslopje?
3. Besede: učenec, učenka, učitelj, učiteljica, součenec, učilnica, učni red.
4. Kako je ime tvojim součencem? Kako se pišejo? Iz katerih vasi, ulic so? Katera reka teče skozi naše mesto, vas? Pod katero goro leži naš kraj?
Napiši nekaj teh imen! Kako jih pišeš?
To so **lastna imena**. Lastna imena pišemo vedno z veliko začetnico.

*

**Česar se Janezek ne nauči, tega tudi Janez ne zna.
Kdor je len, je sčasoma tudi lesen.**

Dal sem ti črnine piti —
modro moraš govoriti.

*V lepó razvrščene vrstice
postavljamó črne možice.
Če daš jim pravilno ime,
prijazno s teboj govore.*



Učiteljica se učila ni,
in vendar starost in mladost uči.

Kaj učitelj pripoveduje

Sam sem bil v hiši. Skoraj sem mislil malo zadremati — pa je prav močno potrkalo na vrata. Komaj sem se oglasil, že je vstopilo pet čudnih mož. Kmalu smo se spoznali. Bili so iz družine samoglasnikov. Ime jim je bilo A, E, I, O, U. Vi jih menda tudi poznate? Kaj?

In ti možje so mi začeli tožiti. Koga? Vas, ravno vas, ki radi prebirate knjige. Povedali so mi, kako grdo pačite njih lepa imena. »Če nas brez knjige izgovarjajo,« so dejali, »potem še ravnajo z nami, kakor je prav. Če nas pa zagledajo v knjigi, pa pačijo naša imena tako grdo, da ni ničemur podobno. Posebno midva E in O sva velika reveža. Povejte tem mladim ljudem, kako potrebna jim je telovadba jezika. Lepo prosimo!«

Moral sem se vdati.

Napisal vam bom nekaj zgledov. Vi pa jih preberite in glejte, da boste z jezikom prav telovadili. Kako boste brali e v primerih: Struno moraš napeti. Na peti ga tišči. Zakaj ste prišli v šolo. Pes laja. Med je sladek. Med nebom in zemljo visi. Danes sem bil pri peti sveti maši (ob peti uri). Danes je bila peta sveta maša (mašnik je pel pri sveti maši). Stena je poslikana. Pesa je še na njivi. On je kruh. On je muhast. Steber stoji.

Vidite, kar vam hočem povedati, je to: Zares imamo eno samo črko e, ta e pa ima v izgovorjavi različne glasove.

Kako se ti različni glasovi imenujejo po slovnica, nas ne zanima. To pustimo večjim učenjakom, kakor smo mi. Vi samo pazite, kako izgovarjate e na primer v besedah: pet, sreča, leča, leto, jed, stena; veža, žena; pekel, menih, pesem, gaber; peta, je, med.

Enako se tudi samoglasnik o prav različno izgovarja. Kosec kosi (žgance). Kosec kosi (travo). Šel je na polje. Kupil je tri pole papirja. Srečal sem našega gospoda. Med gospodo ni dobro biti. Peter mora delati ponoči. Ponoči ga je tlačila mora. Moli in delaj. Ta ve, kam pes taco moli. On hodi k sosedu, ti pa nikar tja ne hodi. Pokoro je opravil. Goba gori. Gode in gode, pa ne vemo kaj.

Zadosti. Tudi s teh zgledov boš spoznal, da imamo v pisavi eno črko o, ki pa se različno izgovarja.

Tudi i in a izgovarjamo različno. Le poslušaj: Žila bije. Nit je tenka. Brat pase. Hrast je visok.

Še enkrat: Telovadba jezika je potrebna.

Ločila

Ko si povedal kaj, kar bralce mika,
le glej, da bo na koncu stavka pika.
Če kaj ne veš, naredi pomišljaj!
Vsak klic in vzklik zaključí naj klicaj,
če vprašaš kaj, pristavi pa vprašaj!
Če kdaj doslovno pišeš besedičje,
naj vsakikrat uvede ga dvopičje,
ter spred in zad ušesca še pristavi!
Ravnaj po pravopisni se pisavi
ter vejice povsod pravilno rabi
in pa podpičja tudi ne pozabi!

Iz »Vrtca«

S katerimi znaki določamo pravilno branje? Napiši jih!
Ta znamenja imenujemo ločila.

Pred graščino

Pred graščino so opazili grofa celo uro, se je že sprehajal na nosu, zlata očala na nogah, lahne škornje na glavi, široko-krajn klobuk na prsih, zlato verižico na ustnicah, posmeh med

prsti, pasji bič v prsih, silno jezo na svojo sestrico Doro, ki ga je zmerjala v drugo dalje.

All razumeš to? Jaz — ne. Malo popravi, pa bo prav.

Še ena iz šole

Naš Jaka bere

Bila sta dva kmeta, ki sta imela več otrok. Kmet Jurij je bil bogat in ni rad pošiljal — svojih otrok v šolo mislil — je da njegovi otroci lahko žive brez šole ostajali so — doma a tudi znali so prav malo kmet Marko ni bil premožen a vedel — je da je šola potrebna zato je prav pridno pošiljal — otroke v šolo niti groša ne izda po nepotrebem da preskrbi — otroke za šolo večkrat je dejal ljubi — otroci premoženja za menoj ne boste imeli skrbno — se torej učite in pridni — bodite če boste pametni boste tudi srečni.

Takole bere naš Jaka Zaletel. Pa se res zaleti, da bi kmalu tri stene premaknil. Pred seboj vidi samo črke, drugega pa prav nič. Dokler mu ne zmanjka sape, toliko časa bere. Ravno bi se imel zadušiti, pa še o pravem času preneha. Črte (—) kažejo, kje se fantu ustavi beseda. Jaka bi se nam rad s svojo učenostjo prikupil. To dobro vemo. Pa se nam ne bo. To radi verjamemo, da že vse črke pozna. Ampak ločila, ločila! Teh ne vidi, teh ne pozna. Kakor veter, ki se za hip ustavi, pa zato potem toliko močnejše potegne, tako bere naš Jaka. In kakor tak veter nese prah v oči, da bi človek skoraj oslepel, lomi in podira drevje, tako ravna Jaka s stavkil Enemu odtrga glavo, drugemu rep: začetek ali konec. Nekatere pa kar čez trebuh preščipne!

Potem smo ga vprašali, o čem je bral.

»O dveh kmetih,« se je urno odrezal.

»A kaj si povedal o dveh kmetih? To nam povej, Jaka, to!«

Jaka molči, samega sebe ni razumel. Bral je besede, pa v njih ni našel misli. Ni je našel, ker je vse misli premetal in prekucnil.

Pravijo, da je polž sedem let lezel čez zid, nazadnje se je pa še nazaj zvalil. Ko se je na tleh zavedel svoje nezgode, je vzdihnil: »Oh, prehitro sem jo ubiral. Naglica pa res nikjer ni dobra.«

Ta zlati polžev nauk smo položili Jaku na srce. Prehitro branje, slabo branje.

Jaka, beri počasi, jasno in razločno! Vsak glas se mora slišati! In kje stoji ločilo, to moraš videti in tisti, ki te posluša, mora to slišati!

Po Langerholzu

Jesen

1. Pripoveduj: Kako ste obirali sadje? Kako ste pospravljali krompir? Kaj sem videl na trgu?
2. a) Katere ptice nas jeseni zapuščajo: lastovica, škorec, škrjanec, kukavica, divje gosi, divje race.
b) Katere živali se pripravljajo za zimo: medved, polh, jazbec, jež, veverica.
c) Katera drevesa rastejo na vrtu: jablana, hruška, češplja, oreh. Katera v gozdu?
č) Katere cvetice zdaj še cveto?

Živali in rastline so stvari.

3. Naštej imena vseh stvari, ki jih vidiš v gozdu, na dvorišču, na vrtu.

Povej imena za eno teh stvari, za več stvari!
Imenuj nekaj oseb! Imenuj nekaj reči!

Imena oseb, stvari in reči so samostalniki.

4. Kako se imenuje sad hrasta, sad bukve?
Kam lete lastovice? Kam se zarije jazbec?
Kam se skrije polh? Kam beži zajček?
Kje smo kopali krompir? Kje smo trgali grozdje?
Kje smo otresali sadje?
5. *Jesenska megla, ivje, slana.*

Govorimo: Megla se vlačí. Iz megle rosi. Megla je gosta, da bi jo človek rezal. Težka megla.

*

*Prepovedan sad mika, čeprav je kislá lesnika.
Laže je varovati ovce kakor novce.*

Dva očeta, dva sinova prineso tri zajce z lova; vendar ima enega vsak, lepo rejenega. Ali je mogoče to? Je, toda povej kako.

Kam beži zajec, ko pride do srede gozda?

Vilice pri sebi nosi, a nikdar ne je mesa,
sto peres ima, a pisati ne zna.

Rokodelci

1. Pripoveduj: V kovačnici. Kaj bi rad postal?
Čevljarja (šiviljo) smo imeli v hiši.
2. a) Katere rokodelce poznaš? Poznam: kovača, krojača, ključavničarja, mizarja ...
b) Kovač ima: kladivo, pilo, klešče, sveder, nakovalo, meh.
Kaj ima mizar, krojač, šivilja, zidar ...?
c) Kaj dela mizar: žaga, skoblja, vrta, zabija, medi, barva, pleska.
Kaj dela kovač: kuje, razbija, pili, vrta, goni meh ...
Povej, kaj dela zidar, krojač, tesar!
č) Besede povedo tudi, kaj kdo dela: kuje, teše, šiva, zida, zabija, pili, reže, skoblje ...
To so glagoli.
Povej še druge glagole.
3. Besede: kovati, kovač, kovačnica, nakovalo, kovaček, podkovati, podkev.
Kaj bi rad postal? Kaj ne bi hotel postati?

*

*Vsak je svoje sreče kovač.
Dobro orodje delo prikrajša.
Kovač ima klešče, da si rok ne opeče.*

*

**Prebito —
zvito:
konj na meni,
jaz na konju.**





*Šest dni obleka je njegova bela,
in črna sedmi dan, ko več
ne dela.*



Nimam nog in vendar tekam
sem in tja, da se praši;
grizem, grizem, da pregrizem
klado z ostrimi zobmi.

Na trgu

1. Pripoveduj: Z očetom na semnju. Kako smo prodali našo Lisko?

Napiši: Kaj prodajajo na stojnicah.

2. a) Besede: trg, tržnica, trgovec, trgovka, trgovati, iztržiti, branjevec, kramar, stojnica; kupiti — kupec; prodajati — prodajalec.
- b) Kaj delajo ljudje na semnju: prihajajo, prodajajo, kupujejo, hodijo okrog, si ogledujejo, sprašujejo, izbirajo, se pogajajo, plačujejo, kriče, ponujajo, odhajajo.
- c) Kaj si ti delal na semnju? Hodil sem sem in tja, si ogledoval stvari, spraševal, kupoval, izbiral...
- č) Kako ljudje na semnju sprašujejo in ponujajo: Koliko stane ta kokoš? Po čem imate jajčka? Kupite pri meni! Najlepše hruške imam. Samo sveža jajca prodajam. Dam prav po ceni!
- d) Napiši na listke imena stvari, ki jih vidiš na trgu in njih cene.
- e) Kaj ogleduje oče? Kaj izbere mati? Kaj si poželi otrok?
- f) Kam sem se peljal? Kam je postavila kmetica jerbas? Kam sem spravil kupljeno igračo? Kam spravlja branjevec denar?
- g) Kje vise igrače? Kje je privezana živina? Kje prodajajo živino?

*

Ne prodajaj kože, dokler medved v brlogu tiči.

Zima

1. Pripoveduj: Prvi sneg. Kako delam sneženega moža?
Napiši: Kaj vidim pozimi skozi okno?
2. a) Besede: sneg, snežiti, snežinka, snežke.
b) Govorimo: Sneži. Sneg naletava v kosmih. Zunaj mede s snegom. Snežinke plešejo. Zameten — zasnežen. Zametena pota, zametene stopinje; sled v snegu, snežena gaz, zasnežena pokrajina, snežena odeja.
c) Kam padajo snežinke: na cesto, na drevesa, na polja in travnike.
č) Kaj sneg pobeli: hiše, vrtove, ceste, travnike, polja.
d) Kje obleže snežinke: na hišah, na drevesih, na poljih...
e) Kaj delaš, ko sneg zapade? Delam sneženega moža, drsam se, kepam se, smučam se...
f) Kaj dela tvoj bratec?
g) Kaj si delal lani?
h) Kaj delajo snežinke: padajo, plešejo, se vrte, pokrijejo plan, goro.
i) Sneg škriplje pod nogami, led poka, se vdira.
j) Zebe me. Koga še zebe: ljudi, konje, pse, ptičke.
k) Kdo lahko pozimi zmrzne: človek, žival, ptički. Tudi prsti lahko zmrznejo. Pravimo: ozebli prsti, ozeble roke, noge; ozeblina.
Voda zmrzne.

*

Kaj je trdo, pa mehko postane?
Kaj je mehko, pa trdo postane?
Poleti je mrzlo, pozimi pa vroče. Kaj je to?

*Poleti smo revčki,
brez glasa smo pevčki,
na zimo, na zimo
na konju sedimo,
pojemo, zvonimo.*

**Mrzlo je, pa vendar greje,
kar jeseni kmet poseje.**

O boleznih

1. Pripoveduj: Kako sem se prehladil? Zdravnik je prišel k bolni sestri.

Napiši: Ko je bila mama bolna.

2. a) Besede: bolezen, bolnik, bolnišnica; zdravje, zdravnik, zdravilo, zdravilišče, zdravilni čaj, mazilo, prašek, lekarna, zdravniški predpis; bolan, bolna, zdrav.

b) Kaj me boli: grlo, glava, oči, želodec, noga, roka...

c) Sestrica je bila bolna, pa je ozdravela. Pripoveduj ji, kako je bilo: Bila si bolna. Vročina te je kuhala. Mrzlica te je tresla. Žila ti je močno bila. Bledlo se ti je. Govorila si zmešane besede. Prišel je zdravnik. Potipal ti je žilo. Trkal ti je po prsih. Predpisal ti je zdravila. Pila si čaj. Potila si se. Potem si ozdravela. Ozdravil te je zdravnik.

Pripoveduj to o sebi!

č) Kaj pravi mati: Prehladil se boš. Nahoden boš. Pojdi v posteljo! Pij čaj! (Pripoveduj še dalje!)

d) Jurček se opravičuje, zakaj ni prišel v šolo: Ker je kašljal, ker ga je davil kašelj, ker ga je vročina kuhala, ker ga je mrzlica tresla, ker je imel ošpice... Pripoveduj to v samostojnih stavkih!

e) Zdravstvena pravila: Ne pij, kadar si vroč! Imej vedno suhe noge! Ne jej vročih jedi! Jej počasi in dobro prežvekuj! Ne jej nezrelega sadja! Ne beri pri žarki luči ali v temi! Ne dihaj skozi usta! Kaj stoji na koncu teh stavkov? Zakaj?

f) Kaj pravi bolnik: Da bi bil že zdrav! Da bi me kašelj popustil! Da bi se znebil nahoda! Da bi se spotil! Kaj stoji tudi na koncu teh stavkov? Zakaj?

*

Bolezni sto imamo, a zdravje eno samo.

Pitje in kajenje krajša ti življenje.

Bolezen pride z brzim vlakom, odhaja s počasnim korakom.

*

Brez igle zbadam, brez ognja žgem.

Novo leto

Pripoveduj: Kaj smo delali na Silvestrovo? Piši teti za novo leto!

Novoletni pozdravi: Srečno novo leto! Veselo novo leto! Veliko sreče v novem letu! (Katera besedica manjka v teh voščilih?)

- a) Kaj smo delali v preteklem letu?
Kaj se je v preteklem letu zgodilo?
- b) Kaj bomo delali v prihodnjem letu?
Kaj se bo v novem letu zgodilo?

Novi koledar

- a) Opiši vaš novi stenski koledar. Katere koledarje imate še pri hiši? Kaj vse najdeš v koledarju?
- b) Napiši imena mesecev v letu.
- c) Poglej v koledarju, koliko dni ima vsak mesec!
- č) Napiši imena dni v tednu! Koliko dni ima teden? Koliko tednov ima leto?
- d) Prepiši iz koledarja imena svetnikov tega tedna! Kako jih pišeš? Zakaj? Katera imena še pišeš z veliko začetnico?
- e) Napravi koledar za mesec januar:
 1. januar — ponedeljek
 2. januar — torek itd.
- f) Kdaj je tvoj rojstni dan? Kdaj tvoj god? Kako praznujete materin, očetov, bratov god?
- g) Besede: koledar, koleda, koledniki; dan — dneva — dnevi; mesec — mesca — mesci; noč — noči — noči; voščiti, voščilo.

*

O pustu na griču, o veliki noči v izbici.

*Ves teden brez moke in mleka,
v nedeljo pa draga obleka!*

*Šest dni poštenega dela,
potem je nedelja vesela.*

Kaj je v Ljubljani po sredi?

Kateri svetnik še ni v nebesih?

Samorastovo drevo,*
na drevesu dvanajst vej,
vsaka veja štiri gnezda,
v vsakem gnezdu sedem ptičkov,
vsak zna štiri in dvajset pesmic.

Čas

a) Večeri

1. *Pripoveduj: Kateri večeri so mi najljubši?*
Napiši: Kaj delamo v zimskih večerih?
2. a) *Besede: večer, večerja, večerjati, večernica; zimski večer, poletni večer; Miklavžev večer, sveti večer, Silvestrov večer; večerna molitev, večerna pesem, večerna zarja, večerni mrak.*
b) *Pozdrav: Dober večer!*
c) *Zvečer večerjamo, molimo, beremo, pripovedujemo...; dremljemo, zehamo, zeha se nam, ležemo spat, zaspimo.*

b) Jutro

1. *Pripoveduj: Katera jutra so najlepša?*
Opiši zimsko jutro!
2. a) *Besede: jutro, zajtrk, zajtrkovati, jutranja zora, jutranja rosa, jutranja molitev, svitanje, zornice, jutranjica; zimsko jutro, pomladno, poletno jutro.*
b) *Pozdrav: Dobro jutro!*
c) *Kaj delaš zjutraj? Pripoveduj bratcu, kako zjutraj vstaja. Zjutraj te mama pokliče, zbudiš se, zehaš, pretegneš se, še malo poležiš, vstaneš, moliš jutranjo molitev...*
Pripoveduj bratcema, kako se zjutraj pripravljata v šolo: Vstaneta, umijeta se, oblečeta...

* Samorastovo drevo: ker samo raste.

c) Dan

1. Napiši: Najlepši dan v božičnih počitnicah.
2. a) Samostalniki: dan, dopoldan, opoldan, popoldan, jutro, večer, polnoč.
b) Kdaj: danes, dopoldne, opoldne, popoldne, zvečer, ponoči, drevi, davi, snoči.
c) Danes, jutri, pojutrišnjem, včeraj; današnji, jutrišnji, pojutrišnji; jutranji, opoldanski, dopoldanski, popoldanski, večerni.

*

Rana ura — zlata ura.
Lenuh dostikrat kosilo zaleži.
Kdor se v petek smeje, se v nedeljo joče.
Kdor brez dela ves dan postopa,
vreden ni neslanega kroga.

*

Bela golobica,
črn vran —
krog zemlje se lovita
noč in dan.

Pri topli peči

1. Pripoveduj: Kako mati zakuri? Dimnikar je prišel.
2. a) Železna peč, lončena peč, krušna peč, pečica; kurim, podkurim, kurjava, kurjač, ogenj, ognjen; goreti, gorokota, gorivo; goreč; žgati; vroče, vročina, vročica.
b) Kurivo: drva, premog; poleno, trska, iver, tnalo, panj; žerjavica, oglje, pepel, saje; dimnikar, dimnik, dim.
c) Iz česa je železna, lončena peč?
č) Kaj ima dimnikar: ščetko, žico, metlico, kroglo.
Kaj dela s temi rečmi?

*

Pozimi se ve, kaj peč velja,
v nesreči se prijatelj spozna.

*

Na strehi poseda
pa v kuhinjo gleda.

Ko sem v peči, vsak me rad ima,
v stehi — vse pred mano trepetá.

Samica stojím poletí, spomladi,
pozímí me vse objema in gladí.

Naše luči

1. Pripoveduj: Mati prižíga luč. Ko ni bilo elektríke.
2. a) Besede: svetítí, svetilka, sveča, svečnik, posvetítí, razsvetlítí, svetloba, svetel.
b) Kaj vse sveti: žveplenka, trska, bakla, sveča, petrolejka, plínska luč, elektríčna svetilka, kresnica, sonce, luna, mesec, zvezde.

Naša modrost:

Mala iskra zaneti velik ogenj.

*



Svetlínova hčí
na mízi stóji,
na stene nas ríše,
zaspí, vse izbríše.

Skozi zaprto okno skočila,
šipe nobene ní razbála.

Nekaj o živalih

1. Pripoveduj: Pri nas v hlevu. Naša dimka. Ko smo telička prodali.
Napiši: Moja ovčka. Naša muca.
2. a) Kako se živali oglašajo: konj hrza, osel riga, ovca bleje, koza mekeče, prašič kruli, krava muka.
b) Kaj dela konj: vleče voz, orje, nosi jezdeca, hodi, teče, dirja, skače.
Kaj dela osel, krava, prašič...?
c) Voznik sedi na vozu, poganja konja, poka z bičem, tleska s prsti, nateguje vajeti, zavíra, ustavlja voz.

- č) Kako voznik napreže konja? Rabi besede: komat, va-
jeti, uzda, bič.
- d) Kaj živali jedo?
- e) Mačka lovi miši, mijavka, godrnja, prede, praska, puha.
Pes laja, cvilli, zavija, toži, grize, koplje, podi divja-
čino, sledi zajca...

3. Ljudi primerjamo z živalmi: zvit kot lisica, neumen kot
osel, požrešen kot volk, prevzeten kot pav, nesramen kot sraka,
priden kot mravlja.

Živali nas uče: Darovanemu konju ne gledamo na zobe.
Tudi slepa kokoš včasih zrno najde. Varuj se mačke, ki spredaj
liže, zadaj pa praska. Praznega skednja se miš kmalu naveliča.

*

*Od znotraj vse življenje ni
možiček videl svoje hiše in
vendar vedno v njej tiči. Kako
ta mož se piše?*



**Na zapeček sede,
brez vretena prede,
prede venomer,
preje pa — nikjer.**

**Reg — reg — reglja!
Vile nasaja,
volno prodaja.**

**S k sem žival, ki redi človeka,
s t me tista žival prežveka.**

Naši čuti

a) Vid

1. Pripoveduj: Slepí so bili pri nas. Slepí berač. Kako bi
bilo, če bi bil slep.
Besede: oko, oči; jabolko, zenica, veke, trepalnice,
obrvi.
2. Z očmi gledamo, vidimo, opazujemo, strmimo, kukamo,
sledimo, mežikamo, merimo, škilimo.
Pripoveduj to o sebi: gledam, vidim, opazujem...

Pripoveduj to drugim: gledate, vidite, opazujete.

Pomni: jaz gledam, ti gledaš, on (ona, ono) gleda; midva gledava, vidva gledata, onadva (onidve) gledata; mi gledamo, vi gledate, oni (one, ona) gledajo.

3. Oko se blešči, se solzi, se zamegli, žari.
4. Z očmi vidim, kakšne so osebe, reči. Povej, kakšne so reči, ki jih vidiš okoli sebe: Sneg je bel. Drevo je golo. Tabla je črna. Miza je rjava ...
Napiši besede, ki povedo, **kakšne so reči! Te besede so pridevniki.**
Povej, kakšni so tvoji součenci: Tone je velik, Minka je majhna ... itd. Napiši pridevnike!
5. Govorimo: Smet pade v oči. Lepota mi pade v oči. Odprle so se mu oči. Spregledal je. Iz oči ti berem. Zatisni oko. Iz oči v oči. Topi se v solzah. Popra mu je natresel v oči.

*

**V lepi slogi brata dva
gledata, kar svet ima,
vendar pa še brata brat
videl niti ni enkrat.**

b) Naša govorica

1. Besede: govoriti, govor, govorica, govornik, spregovoriti, izgovoriti, nagovoriti, nagovor, pogovor, dvogovor.
Slišati, sluh, zaslišati, preslišati, poslušati, prisluškovati, prisluškovanje, posluš, poslušalec, slušalka.
2. Dete: brblja, blebeče, golči, jeclja, žlobudra, cmen-dra, čeblja, čebrnja, šušlja.
Odrasli: govori, govoriči, klepeta, pripoveduje, jeziká, prazne besede govori, kramljá, se usti, reglja, toži, zdihuje, ječi.
Starec: mrmra, momlja.
3. Kdor ne sliši, je gluha. Kdor ne more govoriti, je nem. Kdo je gluhaonem?

Ljudje govore: Razdira prazne besede. Oni čveka. Na jeziku med, v srcu led. Ta ima dober, oni pa dolg jezik. Jezik mu gladko teče. Srce ima na koncu jezika. Jezik mu

teče kot kolo v mlinu. Beseda mu ne gre z jezika. V zobe se je dal. Ta človek ima ostro nabrušen jezik. Brez premisleka govori, kar mu slina na jezik prinese. Ima dolg jezik ko krava rep. Jezik mu ne miruje.

Komu pravimo jezični doktor?

*

Vrtec rdeč, ograja bela,
deček priden notri dela;
vanj ni dežjá in ni snega,
vendar dovolj mokrote ima.

Pes rjavček nikdar len,
laja skozi plot koščen.

Vse izve se, vse se sliši
v polževi človeški hiši;
to si za uho zapiši.

c) Vonj

*Kako diši roža, vijolica, šmarnica? Ali voda tudi diši?
Kakšen duh ima gnoj?
S čim vohamo?
Pred čem nas svari nos?
Nahoden, zabasan nos. Nosljati.
Kaj lahko duhamo?*

č) Kaj čutiš?

1. *Potiplji mizo, zid, papir, štedilnik! Kakšne so te reči?
Miza je gladka, zid je hravav.
Kaj tipamo?*
2. *Kaj čutiš, če se dotakneš vroče peči? Če primeš sneg
v roko? Če zagradiš za trnje?*
3. *V duši pa občutimo: veselje, radost, bolečino, žalost,
bridkost, srečo.*

Te besede zaznamujejo pojme. So samostalniki.

4. *Govorimo: veliko veselje, hrupna veselost, tiha radost, sladka sreča, globoka bolečina, grenka žalost, bridko trpljenje, tiha sreča, živa bolečina, večno veselje, nebeška radost.*

Smeje se, da bi počil. Trpi kot kamen. Zdihuje, da bi se ga kamen usmilil.

Človek je vesel kot ptiček na veji, žalosten, čmeren, potrt, resen, vesel, razposajen.

O uri

Pripoveduj: Pri urarju. Naša ura se je pokvarila.

1. Imamo: stenske, žepne, stolpne, sončne ure.
2. Kaj ima ura: kolesje, števničnico, kazalca, nihalo, uteži, pero.
3. Kaj dela ura: gre, bije, kaže čas, se ustavi, prehiteva, zaostaja.
4. Uro navijemo, poženemo, naravnamo.
5. Čas, ura, minuta, sekunda, pol ure, tri četrt, en četrt.
6. Kaj delaš čez dan: Ob pol sedmih vstanem. Ob pol osmih grem v šolo. Ob osmih se prične pouk. — Pripoveduj dalje! Pripoveduj to v množini!
7. Govorimo: točen kot ura, priden kot ura.

*

Minuta zamujena, ne vrne se nobena.

Čas je zlato.

*

Kaj gre, pa nima nog? Kaj bije, pa ni srce?



**Kaj težaven je moj stan,
nič pokoja noč in dan;
ko vse spi, jaz moram čuti,
ne zaspati dve minuti;
iti moram brez noge,
prav kazati brez roke,
glasno biti zdaj pa zdaj.
Malo si oddahnem naj,
že vse v hiši godrnja,
nihče mi miru ne da.**

April zavija rep

- a) Pripoveduj: Prvi dan mesca aprila: Zjutraj je mrzlo. Dopoldne sije sonce. Opoldne so ceste blatne. Popoldne sneži. Zvečer piha ostra sapa.

- b) Kako je bilo včeraj, davi, snoči?
 c) Pazi, kako bo jutri: zjutraj, dopoldne, opoldne, zvečer.
 č) Ko se sneg stopi, se ne morem več drsati, sankati, kepati, smučati.
 Kaj si delal pozimi?
 d) Kako je bilo pred tedni: Sneg je ležal po poljih in travnikih. Potok je bil pokrit z ledeno skorjo... Pri-poveduj dalje!
 e) Nasprotja v aprilu: Sonce sije, dežek gre. Zjutraj hladno, opoldne toplo. Naštej še druga nasprotja!
 f) Besede: dež — deževati — deževnica
 sneg — snežiti — snežnica.

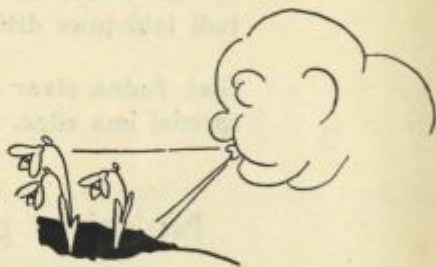
*

*Če je oblaček tu pa tam,
 nebo še lepše sije nam.*

*Sonca in dežja je treba,
 da bo za družino hleba.*

*

*Prirohni in prisopiha,
 vendar nima pljuč, da diha;
 brez jezika kakor med
 sneg poliže nam in led.*



Pomlad je prišla

Pripoveduj: Po zvončke. Kukavico sem slišal. Pri nas so orali.

Napiši: Spomladi na travniku.

1. Dan raste. Dnevi se daljšajo. Noči se krajšajo; dolg — daljši — najdaljši, kratek — krajši — najkrajši. Kdaj so dnevi najdaljši? Kdaj najkrajši?
2. Pomladanska sapica, pomladanski vetrič, pomladanska cvetica. Povej še druge besede, pred katere lahko postaviš besedico pomladanski!
3. Drevo, drevesa, drevje; list — listje.
4. Kje je ena stvar? Kje je več stvari?
 Pred hišo stoji drevo. V gozdu rastejo drevesa... raste drevje.

5. Ali ima drevo perje? Kdo ima perje? Kaj ima še liste?
6. Barve: Kakšne so cvetice, listi, ptice?
7. Sonce: vzhaja, zahaja, se dviga na nebu, opoldne stoji najvišje. Zvečer jemlje slovo. — Jutranja zora, večerna zarja.
8. Sončna krogla, sončni žarki, sončna toplota...

Govorimo: Nebo je čisto kot ribje oko. Tema je kot v rogu. Mlad kot kaplja, rdeč kot kri, bel kot mleko, grenek kot pelin, sladek kot med.

*

Ena lastovica še ne naredi pomladi.

*

**Kakor sneg najprej sem bela,
in nato ozelenela,
slednjič kakor kri žarim,
tudi tebi prav dišim.**

**Glej, čudna stvar po polju gre,
spredaj ima rilec, zadaj roge!**

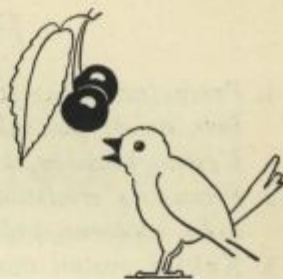
Nekaj o ptičicah

Pripoveduj: Lastovice so se vrnile. Sinička gnezdi.

Napiši imena vseh ptičev, ki si jih letos že videl!

1. Lastovica cvrči. Slavec poje. Vrabec ščebet. Škrjanček žvrgoli. Vrana kraka. Mlad ptiček čivka. — Povej, kako se oglašajo še drugi ptiči.
2. Gnezdo, gnezdece, gnezditi. Samica leže jajca, vali. Ptički se izležejo. Ptiči so godni. Izletavajo. Se speljavajo.
3. Slavec spleta gnezdo, lastovica ga zida, vrabec ga zmaši, vrana ga znaša.
4. Kje gnezdi sinica, vrabec, lastovica, škrjanček, kos? Kam je zletel vrabec, kos, škrjanec? Od kod je priletela sinica, škorec, lastovica?
5. Kako se vračajo lastovice? V jatah. Kaj je čreda, četa, množica, gruča?
6. Besede: peti, petje, pesem, popevka, pevec, zapeti, prepevatl.

**Ko o belem dnevu tat
krade žito, češnjev sad,
mirno gleda gospodar,
zanj ne zmeni se žandar.**



**Krono nosim,
v svili hodim,
v svetli kočiji
peš korakam.**

Ob potoku

Pripoveduj: Kaj vidim v potoku, ob potoku?

Kako je deklica padla v potoček?

1. Besede: vir, izvir; studenec, studenčnica; potok, potočnica; reka, rečnica; veletok.
2. Desni breg, levi breg.
3. Kaj raste na desnem, na levem bregu? Kaj drži čez potok? Kaj plava v vodi, na vodi? Kaj se zrcali v vodi?
4. Voda šumlja, teče, dere, goni mline, napaja zemljo, razdira bregove, gasi žejo.
5. Teči, tečem; dreti, derem, dere.
6. Voda izhlapeva, hlapi; sopara; vodni mehurčki, vodni delci, vodne kapljice, megla, oblak, dež; rosa, slana; toča.
7. Moker, bolj moker; suh, bolj suh.
8. Govorimo: Moker je kot goba. Suh kot poper. Žejen kot goba. Lije kot iz škafa.

*

Kako pišemo vodo s tremi črkami?

**Stara baba grbasta,
stara baba škrbasta,
kraj vode poseda,
se v zrcalo gleda.**



Potujemo

1. *Prometna pota: steza, kolovoz, pot, cesta, ulica, trg; brv, most; pločnik.*
Cestno križišče, kažipot.
2. *Prometna sredstva: voz, voziček, samokolnica, sani; kolo, motorno kolo, avtomobil, letalo.*
3. *Kakšni vozovi vozijo po naši cesti?*
Od kod prihajajo vozovi: z dvorišča, s polja, s kolo-dvora, s pošte.
4. *Kaj ima voz: kolesa, sedež, ojnice, oje, osi.*
5. *Kakšne vozove imamo?*
6. *Napiši na listke vse napise, ki jih vidiš ob cesti: Vozi desno! Počasi vozi! Ne dotikaj se (električne napeljave)! 15 km (kaj to pomeni?). Preriši znamenja in napise, ki jih vidiš ob križiščih cest! Kaj pomenijo?*
7. *Zapomni si: Počakaj! Ne hiti! Glej pod noge! Ne oziraj se okrog sredi cest! Preden prekoračiš cesto, pogledaj na desno in na levo, če ne prihaja kak voz! Prekorači cesto tam, kjer je najožja ali na določenih mestih! Hodi desno! Ne ustavlja se na pločniku!*
8. *Vprašanja: Zakaj ostajaš sredi poti? Ali si truden? Zakaj tako hitiš? Zakaj ne počakaš tovariša? Kam si se zagledal?*
Kje smo bili? Na trati, v mestu, v gozdu.
9. *Dete: stopa, stopica, koraclja.*
Odrasli: hodi, gre, koraka, teče, beži, skače, poskačuje, divja.

*

Človek teče, ptiček leti ali frči.

Do mostu mora iti, kdor hoče čez vodo priti.

Ko ti kola cvilijo, pomaži;
ko se dva prepirata, tolaži.

*



Brez ključka je zaklenjeno,
čez goro je namenjeno;
vsak lahko ve, komu in kam,
kako in kaj, pa eden sam.

Tanka žica,
v žici iskra,
v iskri novica.

Na kolodvoru

Pripoveduj: Kako sem se z vlakom vozil?

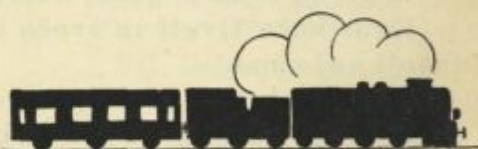
Napiši: Kaj vidiš na kolodvoru?

1. Besede: kolodvor, postaja, blagajna, uradnik, okence, vratar, čakalnica, peron, prometnik, vlak, vlakovodja, stroj, strojevodja, kurjač, sprevodnik. — Vozni listek, vozni red, voznja; vstopiti, izstopiti; tir, proga, tračnica.
2. Katere napise vidiš na kolodvoru? Napiši jih!
3. Česa ne smeš? Hoditi preko tirov. Sklanjati se skozi okno. Pljuvati po tleh. Kričati v vlaku, ne nadlegovati potnikov, smetiti po tleh.

Povej to o sebi. Povej to Tončku, nam vsem skupaj, součencem!

4. Kaj ljudje na kolodvoru sprašujejo: Kdaj odhaja vlak? Kdaj pripelje vlak? Koliko stane vozni listek? Na katerem tiru čaka vlak? (Pripoveduj dalje sam.)
5. Pazi: Stopim v vlak, izstopim iz vlaka. Šel je v čakalnico, prišel je iz čakalnice. Šel je na peron, prišel je s perona.

Z glavo puha,
s srcem kuha,
z nogami melje,
v Ljubljano nas pelje.



Vas in mesto

Pripoveduj: Na našem dvorišču. Pod vaško lipo.

Kaj sem videl v mestu?

1. Kaj slišimo na kmečkem dvorišču: mukanje krav, hrzanje konj, petelinje petje.
2. Besede: kmet, kmetija, kmetica, kmetovati; poljedelec, orač, sejalec, kosec, žanjica, mlatič, plevica, dninar, dni-narica; gospodar, hlapec, dekla; kmet, posestnik; kočar, zemljak.

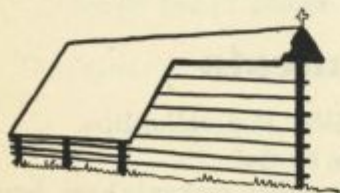
Vas, vasica, vaščan, vaški.

3. Kaj dela orač, sejalec, kosec...?
4. Kaj je delal? Kaj bo delal?
5. Kakšen je: veliko posestvo, bogata kmetija, podrta koč, revna kočica, vegasta streha, lepo obdelano polje, zorana njiva, rodovitno polje, pust pašnik; samotna vasica, odljudna naselbina; stare šege in navade.
6. Mesto, meščan, mestni.
7. Visoke hiše, ponosne palače, velike cerkve, široke, ravne ulice, stisnjene hiše, razkošne izložbe.
8. Ljudje hite, begajo, prehitevajo, se ustavljajo, kramljajo, se sprehajajo, pozdravljajo.
9. Kmet zapove hlapcem in deklam: naj gredo na polje, naj požanjejo žito, ga povežejo v snope, nalože na voz, spravijo v kozolec; pokose travnik, obračajo seno, napravijo kopice, marljivo delajo, o mraku pridejo domov. N. pr.: Pojdite na polje! Požanjite žito!...
10. Kmet sprašuje, ali so storili, kar jim je ukazal. N. pr.: Ali ste šli na polje? Ali ste poželi žito?
11. Kaj si želi kmet? Da bi sijalo sonce! Da bi zorelo žito! Da bi Bog dal dežja...
Kaj si želi meščan? *

Zrno do zrna pogača, kamen do kamna palača.
Kdor hoče živeti in srečo imeti, naj dela veselo
in moli naj vmes.

Od rok do ust je dolga pot.

Laže je varovati ovce kakor novce.



*Sredi polja prazen grad,
sama okna, nič ni vrat.
Zidarji pridejo,
z zlatom okna zazidajo.*

**Zlato valovje okrog in okrog;
bredem do pasa, ne zmočim si nog.**

**Z r napajam ponoči na polju travo,
s k pa delam iz nje seno in otavo.**

Kje je kaj

	Stran		Stran
* Uvodna (J. Stritar)	3	Naša jablana (Po Fr. Nollu) . . .	30
I. Šesti september			
* Zastave plapolajo (Vida Taufer)	6	Trgatev (L. Černej)	31
Kralju Petru II.	6	Trije popotniki (Fr. S. Finžgar)	32
* Kraljeva družina (S. Sardenko)	7	Zelod in buča (A. M. Slomšek) .	33
* Bog pravice (Jovan Đorđević- A. Sovre)	8	* Lastovki (Val. Orožen)	33
		Taščica (Po Fr. Erjavcu)	34
		* Uganka (Grozdje)	34
		* Verne duše (D. Gorinšek)	35
		* Ura (Fr. Levstik)	35
II. Življenje doma in v šoli			
* Otrok poje (Danilo Gorinšek)	9	V. Lepa naša domovina	
Moja mati (Po Ivanu Cankarju)	9	* Domovina, mili kraj! (Andrej Praprotnik)	37
* Dete jezdi na kolencu (Fran Levstik)	10	Domačija (J. Jurčič)	37
Razgovor (Iz »Našega rodac«) . . .	11	Naša zastava (Po Več. Novaku) . .	37
* Potica (Joža Lovrenčič)	12	* Le sekaj, sekaj smrečico (Nar.)	38
Sirota (Ivan Albreht)	12	Naši izseljenci (Jože Premrov) . .	39
* Kanglica (O. Župančič)	14	* Ugani (Zastava.) (O. Župančič)	39
* Mala sirota (J. Samec)	15	* Himna	39
Urica (Ks. Meško)	15	VI. V zimskih dneh	
* Zidarčki (Vera Albrehtova)	16	* Zima (J. Stritar)	40
* Uganka (M. Jezernik)	16	* Prošnja (Radivoj Rehar)	41
* Tesar (J. Stritar)	16	Miklavžev nožič (Fr. S. Finžgar)	41
Kovač in krojač (A. M. Slomšek)	17	* Sveti večer (Vital Vodusek) . . .	43
* Pridni rokodelci (Vida Taufer)	17	Božični prazniki (Jan. Rožencvet)	44
* Otrokova večerna pesem (An- ton Medved)	18	* Castitljivi koledniki (Oton Žu- pančič)	45
* Pojmo spat (France Bevk)	18	* Sveti Trije kralji (S. Sardenko)	46
* Na potu v šolo (J. Stritar)	19	Zima nas moti (Po »Angelčku«)	46
Prva skrb (A. M. Slomšek)	19	Zimski večeri (Fr. Detela)	46
* Otrok se poslavlja od igrač (Mile Klopčič)	20	* Pesem o sinički (Narodna)	47
* V šoli (Josip Stritar)	21	Zima odhaja (Janez Rožencvet) . .	47
Moji sošolci (Po »Angelčku«)	21	VII. Babica pripoveduje	
* Prva domača naloga (M. Klop- čič)	22	* Zakleta kraljična (D. Kette) . . .	49
Storžek gre v šolo (C. Lorenzini- Lovrenčič)	23	Babica pripoveduje S. Sardenko)	49
Ljubi svojega bližnjega (Po Fr. S. Finžgarju)	25	* Bajka o siroti in škrateljčkih (Cvetko Golar)	51
* Resnica (Fr. Levstik)	25	Uboga Terezinka (D. Kette)	52
III. Slomškov dan			
Slomšek	26	* O Indiji Koromandiji (O. Žu- pančič)	53
Slomšek pripoveduje	27	Bajka o mesecu in zvezdicah (Fr. Bevk)	54
Modra miška	27	Pust ali Kurent (Narodna prip.)	54
Glas v gozdu	27	* Kralj Matjaž (Vida Jerajeva) . .	55
* Preljubo veselje	28	Zgodba o Storžku (C. Lorenzini- Lovrenčič)	56
Slomšek uči	29	* Prišel je ciganeček (F. Ločniškar)	60
IV. Jesen rumena — dobra žena			
* Je pa davi slan'ca pala (Nar.)	30	VIII. Naše ljube živalce	
* Jesenska (Danilo Gorinšek)	30	* Domače živali (Fr. Levstik) . . .	61
		Kužek in Sultan (D. Kette)	62
		Ako Bog da (Po V. Vrčeviču)	63

Manca (Fr. S. Finžgar)	63
Kokodin (J. Stritar)	64
* Ob vodi (O. Župančič)	64
* Mačka, miš in miška (Fr. Levstik)	65
Palček (Po Fr. Erjavcu)	66
Škorec (Po K. Schmidu)	66
Jež in lisica (A. M. Slomšek)	67
Medved Markec (Adam Milkovič)	68

IX. Narava je spala — pa zopet je vstala

* Gozdlič je že zelen (Narodna)	70
Boj med zimo in pomladjo (Dr. Fr. Detela)	70
Zvončki (France Demšar)	71
* Prisluškovanje (Mirko Kunčič)	72
* Krist je vstal (Danilo Gorinšek)	72
Božji grob (Ksaver Meško)	73
Velika noč (Fr. S. Finžgar)	74
Ptički se ženijo (Ks. Meško)	75
* Škrjanček (Fran Roš)	75
Čebelica in čmrlj (Drag. Kette)	76
Zabe (Po Franu Erjavcu)	76
* Zabe (O. Župančič)	77
Ob vaškem potoku (Ks. Meško)	78
* Najboljše vince (A. M. Slomšek)	78
* Zvonovi (O. Župančič)	79
* Ugani (Zvon. Orglje. Kadirnica. Monštranca) (O. Župančič)	79
* Majnik (M. Elizabeta)	80
* Cerkvica (Fr. Levce)	80
Škofa je pozdravila (M. Kmetova)	81
* Rek	82

X. Iz vročih dni, ko klas zori

Vetrovi se pripravajo med seboj (J. Majciger)	83
* Mak (O. Župančič)	83
Zanjice (Ksaver Meško)	84
* Pastirska pesem o sv. Boštjanu (Joža Lovrenčič)	85
Dober svet (Koroška pravljica)	85
* Pot do kruha (L. Černe)	86
* V mlinu (Alozij Merhar)	86
* Oba junaka (J. Stritar)	87

XI. Po svetu

* Pikapolonica povej (O. Gaspari)	88
Medved potuje (Fran Roš)	88
Neredni deček	89
Strojvodja (Tone Seliškar)	90
V mestu (Fr. S. Finžgar)	91
Otrok in kamen (Ksaver Meško)	92
Bisagarjev osliček (Fr. Bevk)	92

XII. »Ali ko pa šola mine...«

Na kresni večer (J. Rožencvet)	94
* Vidov dan (Tone Gaspari)	95
Besede modrega moža (»Naš rod«)	95

Slovenska beseda — Jezikovne vaje

Slovenska beseda (M. Kunčič)	96
Družina	96
Naš dom. Uganke: Noga pri mizi. Leseni zajec. Ključavnica na žabico	97—98
V šoli. Uganke: Pisava. Knjiga	99
Kaj učitelj pripoveduje	99
Ločila (Iz »Vrtca«)	100
Pred graščino	100
Še ena iz šole (Po Langerholzu)	101
Jesen. Uganke: Na lovu so bili stari oče, oče in sin. Na drugi konec. Ptič	102—103
Rokodelci. Uganke: Podkev. Mlinar. Zaga	103—104
Na trgu	104
Zima. Uganke: Kraguljčki. Sneg	105
O boleznih. Uganke: Bolečina	106
Novo leto	107
Novi koledar	107
Uganke: Četrtek. Sv. Gregor. Leto, meseci, tedni, dnevi, ure	108
Čas	108
Uganke: Noč in dan	109
Pri topli peči	109
Uganke: Dimnik	109
Uganke: Ogenj. Peč	110
Naše luči. Uganke: Svetilka. Jutranja zarja	110
Nekaj o živalih	110
Uganke: Polž. Mačka. Koza. Krava — trava	111
Naši čuti	111
Uganke: Oči	112
Uganke: Usta. Jezik. Uho	113
O uri. Uganke: Ura na steni	114
April zavija rep	114
Uganke: Južni veter	115
Pomlad je prišla	115
Uganke: Češnja. Plug	116
Nekaj o ptičicah	116
Uganke: Vrabc. Pav	117
Ob potoku. Uganke: Led. Vrba	117
Potujemo. Uganke: Pismo	118
Uganke: Brzovaj	119
Na kolodvoru. Uganke: Vlak	119
Uganke: Kozolec. Zito. Rosa — kosa	120

